

ԱՐԶԱԳԱՆԳ

ARTZAKANK - ECHO

Bimestriel bilingue publié à Genève

SEPTEMBRE - OCTOBRE 2018

N° 218

LA DIASPORA ET LA RÉVOLUTION DE VELOURS

Բովանդակություն

- Էջ 5-** Թուրքիոյ հայաբնակ ՎաթըՖ գիւղին մէջ թանգարան պիտի բացուի - ԵՌԻԼԵՍԹՕՍ համէնահայերէնը ներառել է անհետացող լեզուների ցանկում
- Էջ 9-** Թեւաւոր խօսքեր եւ դարձուածքներ
- Էջ 11-** Սիսի Կարողիկոսարանի վերադարձի պահանջը թրքական դատարան պիտի ներկայացուի
- Էջ 14-** Օձեր, չղջիկներ և մարդկային ոսկորներ
- Էջ 16-** «Մեր առաջնահերթութիւնը լինելու է հայերէնի շահերի պաշտպանութիւնը» . Դ. Գիւրջիւնեան
- Էջ 19-** Հայոց Ցեղասպանութեան թանգարան-հիմնարկը Ասիոյ լաւագոյն թանգարաններէն մէկն է ըստ TripAdvisor-ի
- Էջ 20-** Հայոց Ցեղասպանութեան թանգարան-հիմնարկը համալրուեցաւ Այնթապի հերոսամարտին օգտագործուած ատրճանակով
- Էջ 22-** Ժընեւ և Լեման շրջանի Սուրբ Յակոբ Եկեղեցւոյ լուրեր

Sommaire

- P. 3-** Entretien avec Mme Anahit Harutyunyan
- P.6 -** Madame Gaïté fête les 90 ans de son enseigne
- P. 7-**La Chancelière Merkel n'a pas prononcé le mot Génocide
- P. 8-** En Arménie, un labyrinthe creusé par un homme attire les touristes
- P. 12-** Obligations d'État pour remplacer la charité?
- P. 13-** Les traditions arméniennes de la fabrication de la bière présentées au 5e festival de la bière d'Erevan
- P. 15-** Hystart co-signe une lettre ouverte aux autorités arméniennes
- P.18 -** Le patrimoine chrétien, "manne" touristique pour la Turquie
- p. 19-** "La saga des Arméniens: de l'Ararat aux Carpates" de C. Mutafian
- p. 20-** Livre d'Ara Güler
- P. 23-** Nouvelles de l'Ecole Topalian
- P. 24 -** Nouvelles de l'UAS

Les développements qui se succèdent en Arménie, tant sur le plan interne qu'au niveau de la politique étrangère, continuent de susciter un vif intérêt parmi les Arméniens qui se sentent concernés. Le Premier-ministre Nikol Pashinyan, qui bénéficie toujours d'un soutien populaire incontestable, et son gouvernement de transition, poursuivent leur lutte sans relâche contre la corruption et jettent les bases d'un plan visant à assainir le climat des affaires et à assurer une meilleure gouvernance publique. Les révélations choquantes sur les nombreux cas de détournement de fonds publics à des fins personnelles relayées par les médias démontrent l'ampleur du pillage dont le pays a été victime durant 27 ans, au mépris total des droits les plus fondamentaux des citoyens et des principes de justice.

Cependant, le gouvernement Pashinyan, qui n'a pas le soutien du Parlement, reste vulnérable à la veille de sa première épreuve: la tenue des élections anticipées du conseil municipal d'Erevan prévue le 23 septembre prochain. L'inculpation, l'arrestation et la remise en liberté de Robert Kotcharyan dans le cadre de la réouverture de l'enquête sur les événements du 1er mars 2008 (répression armée des manifestants contestant la régularité des élections présidentielles, qui a fait dix morts et plusieurs centaines de blessés) et le soutien d'un nombre de parlementaires dont le deuxième président a bénéficié laissent présager que le chemin vers l'élection d'un nouveau Parlement sera semé d'importants obstacles. L'annonce par Robert Kotcharyan de son retour en politique et l'activation simultanée des députés du parti de Serge Sargsyan, déchu par la révolution, et de leurs alliés, font l'objet de spéculations diverses sur fond de tapage médiatique intense.

Avec les compliments de
TAVITIAN
 Atelier de sertissage

TAVITIAN S.A. - 18, ch. des Aulx - 1228 Plan-Les-Ouates - Téléphone 022 346 93 02 - Fax 022 346 93 04
 tavitian@bluewin.ch

LA DIASPORA ET LA RÉVOLUTION DE VELOURS

»»» Malgré la résistance acharnée de certains représentants de l'ancien régime contre Pashinyan et son équipe dans le but de préserver leurs privilèges, un retour en arrière semble peu probable. En effet, la société civile arménienne, qui a pris conscience de sa force et de sa capacité à prendre son destin en main, montre désormais une réactivité accrue aux différentes mesures prises par le gouvernement et reste déterminée à faire prévaloir les valeurs de la révolution "de l'amour et de la tolérance" dans le pays.

Les choses commencent à bouger également dans la diaspora. Durant les semaines qui ont précédé l'élection de Nikol Pashinyan au poste de Premier-ministre, des manifestations de soutien avaient été organisées dans différentes communautés par des groupes de jeunes et de moins jeunes qui ne font pas partie des organisations traditionnelles. Rappelons que pendant deux décennies, ces dernières s'étaient bien gardées de critiquer les autorités arméniennes pour les violations flagrantes des droits de l'homme et l'absence de l'état de droit. Après le triomphe du mouvement populaire en Arménie, l'enthousiasme a gagné un plus grand nombre de groupes et d'individus dans la diaspora, qui se montrent désireux de s'impliquer davantage en Arménie. En parallèle, ces groupes appellent à plus de démocratie et de transparence dans la gestion des affaires communautaires.

Face aux nouvelles réalités en Arménie et dans la diaspora, certains groupes font déjà les premiers pas pour s'organiser. A cet effet, une conférence a été organisée le 2 septembre à Cologne en Allemagne par l'Assemblée des Arméniens d'Europe sous le titre de "*Nouvelle Arménie, nouvelle diaspora*" avec la participation des délégués de France, d'Allemagne, de Suède, de Belgique, de Tchéquie, des Pays-Bas, de Grèce et d'Arménie. Une autre initiative, "*Plateforme pour l'unification de la diaspora*", a été lancée fin août à Glendale, en Californie.

Il est difficile de prévoir l'évolution de ces courants dans le temps. Mais il est évident que les dirigeants des structures communautaires existantes doivent tenir compte de la nouvelle donne. Contrairement aux représentants de l'ancien régime qui privilégiaient les relations avec les organisations traditionnelles et les milieux financiers, M. Pashinyan et son gouvernement prônent un partenariat avec tous les membres de la diaspora, non seulement sur le plan financier mais aussi humain, social et culturel. Ce message d'une importance majeure contient aussi un appel aux membres de la diaspora qui jusqu'ici restaient loin de la vie communautaire par manque

d'intérêt ou pour d'autres raisons, afin qu'ils renouent avec la terre de leurs aïeux et s'approprient leur identité arménienne.

Nous vivons aujourd'hui un tournant dans les relations entre l'Arménie et la diaspora. À ce stade, il appartient aux principales organisations dans chaque communauté de mettre en œuvre toutes les mesures nécessaires pour regagner la confiance de leurs membres, laisser émerger de nouvelles personnes, de nouvelles manières de penser et montrer leur solidarité avec l'État arménien et ses habitants. Cela implique la remise en question des politiques et méthodes suivies depuis un demi-siècle qui ne sont plus adaptées aux besoins d'aujourd'hui, ainsi que la volonté sincère de se réformer pour être en phase avec les nouvelles réalités. Si l'on veut intégrer les jeunes dans la vie communautaire, les encourager à tisser des liens avec l'Arménie et à vivre leur arménité, il faut nécessairement passer par la démocratisation de nos institutions, en créant un espace ouvert où tous les membres de la communauté seront les bienvenus et participeront à la prise des décisions, où chaque apport même minime sera respecté et valorisé.

"Je déclare de manière confiante que le ministère que je dirige ne manifestera plus aucune approche discriminatoire" disait le Ministre de la diaspora Mkhitar Hayrapetyan dans les colonnes de notre numéro précédent (voir "Interview exclusive avec le nouveau Ministre de la diaspora" dans *Artzakank* N° 217). Il est à espérer que les représentants de la Nouvelle Arménie tiendront leur promesse notamment lorsqu'ils se rendront dans les pays d'accueil des communautés arméniennes. En effet, au lieu de se contenter de quelques rencontres souvent non-représentatives, ils peuvent exiger de leurs hôtes d'organiser des rencontres ouvertes à tous les membres de la communauté afin de les écouter, de leur transmettre les messages du gouvernement arménien et de se faire une idée de première main sur les questions qui les préoccupent. Le partenariat entre l'État arménien et les communautés de la diaspora tel qu'il est présenté par le Premier-ministre et le Ministre de la diaspora ne peut être concrétisé que sur la base du principe d'égalité entre les différents groupes dans chaque communauté; un principe qui doit être respecté également par les dirigeants de toutes les organisations de la diaspora. ■

Maral SIMSAR

Suivez notre page Facebook
<https://www.facebook.com/artzakank/>

ԱՐԶԱԿԱՆԿ **ARTZAKANK - ECHO**

Rue de la Terrassière 58 - 1207 GENEVE-SUISSE
 Tél. +41(0)78 892 93 31 - artzakank@yahoo.com

Responsable de publication: Maral Simsar
 Prix d'abonnement annuel: CHF 30.- (6 numéros)
 CCP 12-17302-9 - IBAN CH-07 0900 0000 1201 7302 9

PREMAT S.A.

IMPORT & EXPORT

9, RUE DES ALPES

CH - 1201 GENEVE

TEL. 022 731 69 35

ENTRETIEN AVEC MME ANAHIT HARUTYUNYAN, REPRÉSENTANT PERMANENT ADJOINT DE LA MISSION D'ARMÉNIE À GENÈVE

Mme Anahit Harutyunyan est le nouveau Représentant permanent adjoint de la Mission permanente de la République d'Arménie à Genève. Elle entre en fonction après le départ de Mme Hasmik Tolmajyan, nommée ambassadeur plénipotentiaire de la République d'Arménie en France.

Nous avons réalisé cette interview avec elle dans le but de présenter les activités principales de la Mission d'Arménie à Genève et de permettre à nos lecteurs de faire sa connaissance.

Artzakank remercie chaleureusement Mme Anahit Harutyunyan pour sa disponibilité et lui souhaite beaucoup de succès dans ses nouvelles fonctions.

* * *

Vous êtes arrivée à Genève dans les jours qui ont suivi la Révolution de «Velours». Est-ce que la révolution a apporté des changements pour vous et vos collègues?

Suite aux derniers événements politiques survenus en Arménie sur le plan intérieur, le Premier ministre Nikol Pashinyan a assuré à la communauté internationale et aux Arméniens qu'il n'y aura pas de changement dans les priorités en matière de politique étrangère. Probablement c'est dans cette logique que M. Zohrab Mnatsakanyan a été nommé ministre des Affaires étrangères car étant diplomate de carrière, il assure la continuité des activités du département chargé de la politique étrangère.

Quels sont les axes majeurs de la mission de l'Ambassade d'Arménie en Suisse?

Comme vous le savez, la mission diplomatique d'Arménie en Suisse effectue deux fonctions simultanément. D'une part, en tant qu'ambassade, elle coordonne les relations bilatérales entre l'Arménie et la Suisse avec toute leur diversité politique, économique, culturelle et consulaire. D'autre part, elle assure une représentation permanente auprès de l'Office des Nations Unies et des autres institutions internationales à Genève. A ce titre, ses activités impliquent une responsabilité importante, puisque Genève accueille un grand nombre d'organisations internationales faisant d'elle l'un des plus importants centres de la diplomatie multilatérale.

Les relations diplomatiques arméno-suisse ont été établies il y a près d'un quart de siècle, mais l'amitié entre les deux peuples a une histoire de plusieurs siècles.

L'amitié arméno-suisse a été renforcée par la solidarité exceptionnelle qu'a montrée le peuple suisse envers l'Arménie et le peuple arménien pendant les moments les plus difficiles de notre histoire. Rappelons en particulier l'aide humanitaire que la Suisse a apportée en 1988, après le tremblement de terre dévastateur.

Mme Anahit Harutyunyan, qui jusqu'en mai 2018 était adjointe au ministre des Affaires étrangères M. Edward Nalbandyan, a une longue expérience au Ministère des Affaires étrangères en tant que Première Secrétaire à l'Ambassade d'Arménie en Belgique, Première Secrétaire au bureau de l'Amérique centrale et du sud, Deuxième Secrétaire à l'Ambassade d'Arménie en Argentine et Deuxième Secrétaire au Département du Moyen et Proche-Orient, ainsi que Déléguée auprès du Bureau du Président.

Titulaire d'une maîtrise en études de l'Europe du Sud-Est de l'Université d'Athènes, Mme Harutyunyan a fréquenté la Faculté de droit et de diplomatie de l'Institut Fletcher de Medford-Massachusetts et l'Institut d'études diplomatiques du Ministère des affaires étrangères du Caire. Elle est diplômée de la Faculté d'études orientales de l'Université d'Etat d'Erevan et parle l'arménien, le russe, l'anglais et l'espagnol.

Depuis l'établissement des relations diplomatiques entre l'Arménie et la Suisse, celles-ci se sont développées de façon dynamique et ont mené à une coopération fructueuse dans de nombreux domaines. L'intensification du dialogue politique entre les deux pays a contribué notamment à l'ouverture de missions diplomatiques réciproques en Suisse et en Arménie, à la mise en place de visites bilatérales de haut niveau et à la coopération dans le cadre d'organisations internationales, notamment à l'ONU, au Conseil de l'Europe, à l'OSCE, à l'Organisation internationale de la Francophonie, ainsi qu'au niveau interparlementaire entre les groupes d'amitié.

L'Arménie apprécie hautement les efforts continus de la Suisse pour la promotion de la sécurité régionale. La Suisse soutient les efforts des co-présidents du groupe de Minsk de l'OSCE visant à résoudre le conflit du Haut-Karabagh de manière exclusivement pacifique. La réunion des présidents d'Arménie et d'Azerbaïdjan qui s'est tenue en octobre 2017 à Genève est un excellent exemple de ce soutien. >>>

ENTRETIEN AVEC MME ANAHIT HARUTYUNYAN, REPRÉSENTANT PERMANENT ADJOINT DE LA MISSION D'ARMÉNIE À GENÈVE

»»» La Suisse est l'un des principaux partenaires économiques de l'Arménie, non seulement dans les relations commerciales, mais aussi en termes d'investissements. Bien entendu, la coopération commerciale arméno-suisse présente un grand potentiel de développement.

La Mission d'Arménie à Genève

Quels sont les domaines clés des activités de la mission permanente auprès des Nations Unies à Genève? Selon vous, quels domaines doivent être développés? Combien de personnes y travaillent-elles actuellement? Selon vous, ce nombre est-il suffisant pour obtenir des résultats probants?

Tout d'abord, je souhaite rappeler que l'année dernière, l'Arménie a célébré le 25e anniversaire de son adhésion aux Nations-Unies. Il y a un quart de siècle, le 2 mars 1992, l'Arménie a fait son entrée dans la famille d'États souverains et a ainsi réalisé le rêve de nombreuses générations d'Arméniens dans le monde.

Depuis son accession à l'Organisation des Nations-Unies, l'Arménie participe activement aux travaux de l'ONU et de ses organismes dans divers domaines.

Bien que le personnel de la représentation arménienne à Genève soit peu nombreux, celui-ci se distingue au sein de l'organisation.

En ce sens, les efforts déployés par l'Arménie pour la prévention et la répression du crime de génocide sont importants. Le 12 septembre 2018, le Conseil des droits de l'homme des Nations-Unies a organisé un débat de haut niveau à l'occasion du 70e anniversaire de la Convention pour la prévention du génocide, avec la participation du ministre arménien des Affaires étrangères, M. Zohrab Mnatsakanyan. Ce débat a été organisé dans le cadre de la réso-

EXPOSITION

des œuvres de:

Catherine Aeschlimann, Jean-Marie Bidet, Alessandro Chianese, Roger Frasse, Laurent Guenat, Benjamin Jendly, Dominique Lévy, Marie-Claire Meier, Alina Mnatsakanian, Christine Supersaxo

en collaboration avec Visarte

15 septembre - 14 octobre 2018
mercredi - dimanche de 14h à 18h

GALERIE 2016 - Maison des Arcades
Rue de la Rebatte 2, CH-2068 Hauterive (NE)
+41 32 753 30 33 www.galerie2016.ch

lution biennale sur la prévention du génocide, adoptée à l'unanimité par le Conseil en mars de cette année et co-signée par plus de soixante États. La résolution condamne le génocide comme étant le crime le plus horrible contre l'humanité.

Je voudrais ajouter que la résolution des Nations-Unies initiée par l'Arménie a été adoptée à l'unanimité en 2015, lorsque les Arméniens du monde entier célébraient le 100e anniversaire du génocide des Arméniens et que l'Assemblée générale a proclamé le 9 décembre Journée internationale du souvenir des victimes du génocide.

La nouvelle situation en Arménie devrait-elle marquer le début de nouvelles approches ou pratiques dans les relations entre l'ambassade / le consulat et la communauté arménienne?

La communauté arménienne en Suisse, qui s'est toujours fait remarquer par son organisation exemplaire et active, grâce à l'Eglise arménienne de Genève, à différentes associations, fondations et à des personnalités brillantes, est l'un des acteurs importants de l'amitié arméno-suisse. La communauté arménienne de Suisse a toujours été aux côtés de l'ambassade d'Arménie à Genève et a contribué à toutes ses initiatives importantes. En raison de son implication active dans les activités de l'ambassade, la communauté arménienne est devenue une partie intégrante de l'ambassade. Saisissant cette occasion, je voudrais exprimer une fois encore en mon nom et au nom de l'ensemble du personnel de l'ambassade, ma profonde gratitude envers vous tous pour l'aide précieuse fournie par chacun(e) pendant toutes ces années. ■

(Propos traduits de l'arménien par P.S.)

**ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՀԱՅԱԲՆԱԿ
ՎԱՔՐՖ ԳԻՒՂԻՆ ՄԵՋ
ԹԱՆԳԱՐԱՆ ՊԻՏԻ ԲԱՑՈՒԻ**

Այժմեան Թուրքիոյ տարածքին գտնուող Հաթայի նահանգին մէջ մտնող եւ մինչ օրս հայաբնակ մնացած Վազրֆ գիւղին մէջ (Մուսա լեռան գիւղերէն) շուտով պիտի բացուի գիւղի պատմութեան ու մշակոյթին նուիրուած թանգարան, որպէսզի այստեղ ժամանող զբօսաշրջիկներուն աւելի մանրամասն պատմէ կիլիկիահայութեան՝ Թուրքիոյ մէջ մնացած վերջին համայնքին անցեալի մասին:

Ինչպէս կը հաղորդէ «Թերթ»-ը՝ վկայակոչելով «Ալօս»-ը, թանգարանի հիմնադրութեան աշխատանքները կը նախատեսուի աւարտել մինչեւ միւս տարուան Օգոստոս՝ Մուրթ Մարիամ Աստուածածիկի վերափոխման տօնին, որ Վազրֆի մէջ աւանդաբար մեծ շուքով կը նշուի:

Նախագիծին հեղինակները կոչ կ'ուղղեն աշխարհի տարբեր անկիւններու մէջ բնակող մուսալեռցիներուն՝ Վազրֆի ու Մուսա լեռի հետ կապուած որեւէ արխիւային նիւթ, լուսանկար, նամակ կամ փաստաթուղթ ունենալու պարագային կապ հաստատել իրենց հետ:

Կը նշուի, որ թանգարանը յագեցած պիտի ըլլայ ժամանակակից արհեստագիտական սարքաւորումներով, այցելուներուն պիտի ներկայացուին նաեւ Վազրֆի բարբառի առանձնայատկութիւնները, աւանդական երգերն ու պարերը, խոհանոցն ու այլ մշակութային առանձնայատկութիւնները:

Վազրֆ գիւղը (թրքերէն անունը Վաքրֆլը) պատմական Կիլիկիոյ տարածքին՝ Մուսա լեռան լանջերուն գտնուող վերջին հայկական գիւղն է:

Չայն յաճախ կ'անուանեն Թուրքիոյ միակ հայկական գիւղը, քանի որ անիկա միակն է, որ ունի գործող եկեղեցի եւ երկրի մէջ պաշտօնապէս գրանցուած է որպէս քրիստոնէական հայկական համայնք, մինչդեռ մահմետականացուած կամ ծպտեալ քրիստոնէայ հայերու շարք մը գիւղեր ամբողջ Թուրքիոյ տարածքին նման գրանցում չունին՝ պետութեան ու պատրիարքարանին կողմէ արձանագրուած եւ գործող եկեղեցի չունենալու պատճառով: ■

(ՀՈՐԻՉՈՆ)

**ԵՌԼԵՍՔՈՆ
ՀԱՄՇԵՆԱՀԱՅԵՐԵՆԸ
ՆԵՐԱՌԵԼ Է ԱՆՀԵՏԱՑՈՂ
ԼԵՉՈՒՆԵՐԻ ՑԱՆԿՈՒՄ**

ԵՌԼԵՍՔՈՆ-ի հրապարակած «Անհետացող լեզուների քարտեզ»ի համաձայն՝ Թուրքիայում 11 լեզու անհետացման եզրին է, իսկ 3 լեզու՝ վաղուց արդէն մեռած: Այդ լեզուների ցանկում են Տրապիզոնում միայն տարեցների շրջանում խոսուող պոստոսեան յունարէնը, Արդուիկի խոփա շրջանում խոսուող հայերէնի իւրայատուկ բարբառներից մէկը՝ համշենահայերէնը, Չամլիքիմշիկում առաւելապէս մեծահասակների շրջանում խոսուող լազերէնը, Էդիրնէի տարածաշրջանում տարեցների շրջանում խոսուող գնչուական լեզուն, դարձեալ Էդիրնէում խոսուող զազաուլերէնը, Թուրքիայում շուրջ 5-6 հազար անձանց շրջանում խոսուող սեֆարադերէնը և այլն:

Թուրքական «Hürriyet» թերթն առանձին-առանձին խօսել է անհետացման եզրին գտնուող գրեթէ բոլոր այս լեզուների ներկայացուցիչների հետ: Համշենահայերէնի կողմերը հիմնականում բնակւում են Արդուիկի խոփա շրջանում: Խոփայի Քեմալփաշա աւանում են բնակւում համշենահայ Այշէ Ալգիւրը՝ որդու և հարսի հետ: Նրա միւս երեխաները տեղափոխուել են մեծ քաղաքներ:

«Երբ ես ծնուել եմ, այստեղ հայեր չեն եղել: Նրանք գնացել էին, բայց իրենց լեզուն մնացել էր: Աչքս բացեցի՝ համշենահայերէն լսեցի, մեծացայ՝ թուրքերէն սովորեցի», – պատմում է Այշէն:

Քեմալփաշայում համշենահայերէնը հիմնականում մեծահասակների շրջանում է խոսւում, իսկ երիտասարդների հետ թուրքերէն են խօսում: Իսկ երբ տարեց համշենցիները մահանում են, համշենահայերէն խօսողների թիւն էլ հետզհետէ նուազում է: Այշէի խօսքով՝ այստեղ ոչ ոք համշեներէնի այբուբենը չգիտի, գրել-կարդալ՝ նոյնպէս: Նա իր ողջ կեանքի ընթացքում որևէ համշենահայերէն գիրք չի տեսել:

Այշէ Ալգիւրի հարևան Գիւնայ Շերեմէթը միայն մասամբ է տիրապետում համշենահայերէնին: Իսկ նրա 5 և 7 տարեկան երեխաները, թեւ հասկանում են համշենահայերէն, բայց չեն խօսում: Շերեմէթը պատմում է, որ ամեն կերպ փորձել է երեխաներին համշեներէն սովորեցնել, բայց քանի որ թէ բակում, թէ դպրոցում իշխող լեզուն թուրքերէնն է, երեխաները հեշտութեամբ մոռանում են համշենահայերէնը: ■

MADAME GAÏTÉ FÊTE LES 90 ANS DE SON ENSEIGNE

Fedele MENDICINO

Place du village de Cortaillod (NE) au début des années 40. Une fillette aux yeux bleus et aux boucles folles ne perd pas une miette du spectacle donné par le cirque de passage dans la commune: déguisements, tour de magie, nez de clowns.

Septante ans après ce coup de foudre, Monique Manoukian n'a pas décroché, à en croire son regard pétillant. Elle a même fait de sa passion de la fête un métier. Patronne du magasin La Gaîté depuis 1999, cette architecte tient d'emblée à rendre hommage aux 90 ans de son enseigne située au pied de la Vieille-Ville. Un bazar improbable d'où émergent ça et là des perles, comme ces masques de carnaval vénitien.

Phallus en cire

L'effrayant visage en silicone d'Alien fait son effet. Tout comme ces imitations, ces perruques ou ces faux insectes à glisser dans les poches des cardiaques. En revanche, la tronçonneuse en plastique dégoulinante de peinture rouge est moins convaincante. Dans les rayons plus scabreux, convoités pour les enterrements de vie de garçon, des bougies en forme de phallus se dressent à côté d'un déguisement d'infirmière sévère. À boire et à manger, on trouve de tout chez Madame Gaîté. Qui se garde bien de juger sa fidèle clientèle.

Côté affaires, Monique Manoukian admet sans fard qu'il y a des creux et des pics comme sur les montagnes russes: "On fait une grosse partie de notre chiffre d'affaires à Halloween et à l'Escalade, même si depuis deux ans le commerce sur Internet nous menace. Tout comme les jeux vidéo. Le monde change."

Il ne ressemble plus à celui de Charles-Émile Sauty, célèbre magicien genevois connu sous le pseudonyme de Professeur Rex, qui a fondé le magasin. C'était en 1928 à la rue de la Croix-d'Or. Le commerce déménage en 1945 au 13, rue de la Rôtisserie, où il passe de la famille Sauty à celle des Bonvin puis, en 1999, à Monique Manoukian qui se dit, à l'heure de la retraite: "Eh bien pourquoi pas?"

À l'époque, la Genevoise, architecte de formation, enseigne à l'École d'ingénieurs: "J'ai décidé de reprendre cette institution. Car je ne supporte pas de voir les magasins genevois fermer les uns après les autres, surtout une enseigne aussi typique et exceptionnelle. Alors je me suis lancée, mais juste pour quelques années." Raté! Elle se prend au jeu

Mme Manoukian avec son équipe déguisée lors de l'Escalade 2017

malgré les heures de travail, qu'elle ne compte plus, "durant la semaine et le week-end".

Il y a dix ans, son neveu entre aussi dans la partie. Elle croit trouver son successeur. Mal vu. Ce dernier déchanté après quelque temps et finit par jeter l'éponge.

À 82 ans, Monique Manoukian continue de tenir la baraque. Malgré les changements d'habitudes et d'humeur des chalands. "Tout cela change, par exemple, en fonction d'une série TV ou d'un dessin animé en vogue. Soudain, les clients veulent tous tel ou tel produit. Prenez ceux de Disney, liés à "La reine des neiges". Il a fallu trouver des déguisements pour satisfaire la demande. Mais les gens veulent les originaux et non des copies. Alors, on commande, avec difficulté, les articles que Disney réserve dans un premier temps à ses magasins. Et une fois qu'on les reçoit, une partie des enfants sont passés à autre chose ..."

"J'ai des vrais cheveux"

Qu'à cela ne tienne, Monique Manoukian s'étonne quand on lui dit que son enseigne est d'un autre temps: "Non, elle s'adapte. C'est ainsi qu'elle est parvenue à traverser le temps", sourit-elle en passant sa main dans sa tignasse rousse: "Il s'agit de vrais cheveux, précise-t-elle. Contrairement à ce que pensent parfois des clients. Une dame m'avait demandé si je vendais une perruque comme la mienne ..."

Elle rigole de bon cœur. Un rire cristallin. Comme celui d'une fillette qui assiste à la venue du cirque.

(Tribune de Genève 18-19- août 2018)

La Gaîté depuis 1928

La Gaîté/Intercome SA
13, Rue de la Rôtisserie
1204 Genève
022 311 87 08
info@lagaite.ch
www.lagaite.ch

Articles de fêtes

Guirlandes, ballons & cotillons
Costumes & accessoires de déguisements
Farces & attrapes
Drapeaux

MALGRÉ UNE VISITE ENCOURAGEANTE EN ARMÉNIE, LA CHANCELIÈRE MERKEL N'A PAS PRONONCÉ LE MOT GÉNOCIDE

Harut SASSOUNIAN

La semaine dernière (ndlr: 23-25 août 2018), la chancelière allemande Angela Merkel est allée en Géorgie, en Arménie et en Azerbaïdjan. Les articles des médias indiquent que sa visite en Arménie et ses réunions avec les dirigeants ont été très constructives. Les relations commerciales, culturelles et politiques arméno-allemandes vont se développer. La visite d'Angela Merkel a donné une impulsion très nécessaire au nouveau gouvernement démocratique.

L'un des points délicats que les Arméniens et la communauté internationale ont suivi avec attention a été le commentaire de la chancelière Merkel sur le génocide arménien. En 2016, le Parlement allemand (Bundestag) a adopté à une quasi unanimité une résolution reconnaissant le génocide arménien et a déclaré que «*L'Empire allemand est partiellement complice de ces événements.*»

Immédiatement après l'adoption de la résolution sur le génocide arménien, la Turquie a rappelé son ambassadeur de Berlin et a menacé de couper ses relations avec l'Allemagne. Les liens restent tendus entre les deux pays pour diverses raisons, mais devraient s'améliorer avec la visite en Allemagne du président turc Recep Tayyip Erdogan, prévue fin septembre.

Pendant sa visite à Erevan, la chancelière Merkel s'est rendue au Mémorial du génocide arménien. Elle a déposé une gerbe à la mémoire de 1,5 million de victimes arméniennes et a planté un arbre dans le parc adjacent. Toutefois, Merkel a évité d'utiliser le terme de génocide à Erevan, décrivant les massacres de masse commis par les Turcs de «*crimes atroces envers les Arméniens*» qui «*ne peuvent ni ne doivent être oubliés.*» Elle a également déclaré qu'elle était allée au Mémorial du génocide arménien «*selon l'esprit de la résolution adoptée en 2016 au Bundestag.*» Elle a expliqué que le langage utilisé était «*une classification politique et non juridique.*»

En dépit des bonnes intentions de Merkel envers l'Arménie et de ses déclarations très positives, j'espère que les responsables arméniens lui ont rappelé que le terme correct pour qualifier l'extermination planifiée de 1,5 million d'Arméniens est «*génocide*» et pas simplement «*crimes atroces*».

Les dirigeants arméniens auraient pu parler à la chancelière Merkel d'un rapport récent de Ben Knight, de la *Deutsche Welle* (DW), sur les armes fournies par le Reich allemand aux forces ottomanes pour commettre le génocide arménien.

Selon la DW, «*le principal fabricant allemand de petites armes, Mauser, a fourni des millions de fusils et de pistolets à l'Empire ottoman pendant les deux guerres mondiales. Elles ont été utilisées pour le génocide avec le soutien actif des officiers allemands.*» De plus, citant un rapport de «*Global Net – Stop au commerce des armes*», la DW a déclaré que «*l'armée turque était aussi équipée de centaines de canons produits par l'entreprise Krupp, basée à Essen, qui ont été utilisés lors de l'assaut turc sur les résistants arméniens réfugiés sur le Musa Dagh en 1915.*»

L'auteur du rapport de Global Net, Wolfgang Landgraeber, a écrit que «*Mauser avait vraiment le monopole des armes pour l'Empire ottoman.*»

La DW a révélé que «*de nombreux récits originaux cités dans le rapport émanaient de lettres du major Eberhard Wolffskehl qui était stationné à Ourfa, ville du sud-ouest de la Turquie, en octobre 1915. La ville était majoritairement peuplée d'Arméniens qui s'étaient barricadés chez eux pour se protéger de l'infanterie turque. Wolffskehl était le chef de cabinet de Fakhri Pacha, commandant adjoint de la 4e armée ottomane, qui avait été appelée en renfort.*»

Dans une lettre à sa femme, le major Wolffskehl se vante sans vergogne des tueries d'Arméniens commises par les troupes allemandes à Ourfa. «*Ils [les Arméniens] occupaient en grand nombre les maisons situées au sud de l'église. Lorsque notre artillerie a tiré sur les maisons et tué de nombreuses personnes à l'intérieur, les autres ont essayé de se retirer dans l'église. Mais... ils ont contourné l'église en passant par la cour ouverte de celle-ci. Notre infanterie avait déjà atteint les maisons à gauche de la cour et abattu les gens qui couraient dans la cour. Au total, l'infanterie, que j'ai utilisée pour mener l'attaque principale... s'est bien acquittée de sa tâche et a avancé avec vivacité.*»

Landgraeber a également rapporté que «*Si les entreprises allemandes ont fourni les armes, et les soldats allemands leur expertise sur la façon de les utiliser, les officiers allemands ont également jeté les bases idéologiques*» pour le génocide arménien. L'attaché de la marine allemande, Hans Humann, membre du corps des officiers germano-turc et ami intime du ministre de la guerre de l'Empire ottoman, Enver Pacha, a écrit : «*Les Arméniens seront plus ou moins exterminés, puisqu'ils ont conspiré avec les Russes. C'est dur, mais utile.*»

En outre, Landgraeber a écrit dans son rapport >>>

EN ARMÉNIE, UN LABYRINTHE CREUSÉ PAR UN HOMME "GUIDÉ PAR LE CIEL" ATTIRE LES TOURISTES

Lorsque Tossia Gharibian a demandé à son mari de construire une cave pour y conserver leurs patates, elle était loin d'imaginer qu'il creuserait un labyrinthe, devenu depuis l'une des principales attractions touristiques de l'Arménie.

Un dédale de galeries, des escaliers à n'en plus finir: pendant plus de 23 ans, son mari Levon Arakelian a creusé un réseau de caves et tunnels dans la terre ocre sous sa maison à Arinj, un petit village de 6.000 habitants près d'Erevan.

"Une fois qu'il a commencé à creuser, il est devenu impossible de l'arrêter", raconte sa femme à l'AFP.

(© Karen Minasyan / AFP)

Chaque jour, Levon creusait pendant plus de 18 heures, prenant juste une pause pour une courte sieste avant de retourner en hâte dans le labyrinthe. "Je me suis beaucoup disputée avec lui, mais il était devenu obsédé par son objectif", se souvient Tossia. "Il n'a jamais dessiné de plans, il nous disait souvent qu'il voyait dans ses rêves ce qu'il devait faire ensuite", confie-t-elle, précisant que Levon était convaincu d'être "guidé par le Ciel".

Au total, Levon a creusé à plus de 21 mètres de profondeur un labyrinthe de 280 mètres carrés, sans machine et avec uniquement des outils manuels, déblayant à l'aide de seaux l'équivalent de 600 camions chargés de pierres et de terre, assure Tossia.

Si la première couche du sous-sol était composé de pierres noires en basaltes, Levon a vite atteint des pierres en craie micacée, plus poreuses et faciles à creuser.

En 2008, alors que les deux bouts du dernier tunnel venaient de se rejoindre, Levon est décédé à l'âge de 67 ans d'une crise cardiaque.

Touristes du monde entier

Devenue veuve, Tossia a décidé de mettre en valeur l'étrange patrimoine laissé par son mari.

Des visiteurs du monde entier se rendent à Arinj pour découvrir le labyrinthe de Levon: certains jours, des cars remplis de touristes font le trajet jusqu'à la maison de Tossia, seule destination touristique du village.

MALGRÉ UNE VISITE ENCOURAGEANTE EN ARMÉNIE, LA CHANCELIERE MERKEL N'A PAS PRONONCÉ LE MOT GÉNOCIDE

»»» sur «le maréchal prussien Colmar von der Goltz, une figure clé, qui est devenu un conseiller militaire crucial à la Cour ottomane en 1883, qui s'est vu faire du lobbying pour l'industrie des armes allemande, et qui a soutenu tant Mauser que Krupp dans leurs efforts pour obtenir des commissions turques. (Il s'est une fois vanté dans son journal : 'Je peux affirmer que sans moi, le réarmement de l'armée turque avec des modèles allemands n'aurait pas eu lieu').» Goltz «l'a aidé à convaincre le sultan d'essayer de mettre fin à la question arménienne une bonne fois pour toute!»

Les citations mentionnées ci-dessus étaient la résolution du Bundestag de 2016, selon laquelle l'Allemagne s'était rendue complice du génocide arménien, et la reconnaissance en 2015 par le président allemand Joachim Gauck, de «la coresponsabilité» de l'Allemagne pour le génocide arménien. La chancelière Merkel aurait dû appeler le génocide arménien par le mot correct : génocide! ■

H. S. (*The California Courier*) ©Traduction de l'anglais C.Gardon pour le Collectif VAN)

Guidés par Tossia dans les galeries glaciales et silencieuses, les touristes ne cessent de pousser des exclamations admiratives en découvrant que Levon avait poussé sa passion jusqu'à parsemer les salles de vases en terre cuite et graver sur les murs des motifs décoratifs rappelant ceux des églises d'Arménie.

La lueur des bougies placées sur le parcours des touristes ajoute au charme de la visite.

"Dans ce lieu incroyable, on réalise à quel point les capacités physiques et spirituelles d'une personne n'ont pas de limites", déclare Milad, un touriste de 29 ans venu d'Iran.

Pour rendre hommage au travail acharné de son mari, Tossia a érigé un petit musée en son honneur, dix ans après sa mort. Situé dans le centre du village, il retrace la construction du labyrinthe et montre les méthodes employées par Levon.

Tossia vend aussi des mugs, des tee-shirts et des tabliers à l'effigie de son mari, dont l'obstination est devenu un symbole pour certains Arméniens et touristes.

A 44 ans, la fille de Levon, Araksia, se souvient, elle, d'une enfance avec un père passionné jour et nuit par son projet.

"Mes premiers souvenirs d'enfance, c'est le bruit sourd du marteau de mon père provenant de la cave pendant la nuit", confie-t-elle. ■

(AFP)

ԹԵՒԱԽՈՐ ԽՕՍՔԵՐ ԵՒ ԴԱՐՁՈՒԱԾՔՆԵՐ

Արմենակ ԵՂԻԱՅԵԱՆ

(Ա. Բ. Գ. Ա. Դ. մասերը նախորդ թիվերուն մէջ)

***Պրոկրուստեան մահիճ

Յունաստանի ամայի ճամբամերէն մէկուն վրայ կ'ապրէր անուղղայ աւազակ մը՝ Դամաստէ Պրոկրուստէսը, որ իր տան մէջ հաստատած էր յատուկ մահճակալ մը: Ան կը բռնէր անցորդները ու զանոնք կը պառկեցնէր այդ մահճակալին վրայ. եթէ պառկողին հասակը ավելի երկար ըլլար մահճակալէն, ապա կը կտրէր անոր ոտքերը ու մարդուն հասակը կը հաւասարեցնէր մահճակալի երկայնքին. իսկ եթէ պառկողը ավելի կարճ էր մահճակալէն, ապա անոր ոտքերէն կը քաշէր մասնաւոր սարքով մը, որպէսզի հասակը նմանապէս հաւասարեցնէր մահճակալին:

Մինչեւ որ Թեսէւսը՝ դիցաբանական ուրիշ հերոս մը, յաջողեցաւ այդ նոյն պատիժին ենթարկել Պրոկրուստէս աւազակը եւ ազատեց անցորդները այդ սարսափելի փորձանքէն: Մնաց սակայն «Պրոկրուստեան մահիճ» դարձուածքը, որ ապրեցաւ այնուհետեւ:

Ան կը խորհրդանշէ տուեալները, փաստերը արուեստական ու բռնազբօսիկ չափանիշերու յարմարցնելու ձգտող մարդու ընթացքը, այսինքն՝ այնպիսիներուն, որոնք ոչ թէ իրենք կ'ենթարկուին իրողական փաստերու թելադրանքին, այլ կը փորձեն փաստերը ենթարկել իրենց մտածողութեան ու տրամադրութեան:

***Ռուբիկոնը անցնիլ

Քրիստոսէ առաջ՝ 49 թուին, Յուլիոս Կեսար, Գաղիան վերջնականապէս իրեն ենթարկելէ ետք, պատրաստուեցաւ վերադառնալու Հռոմ. ան թաքուն կը սնուցէր կայսերական նպատակներ: Իտալական թերակղզի մտնելու համար՝ ան պետք է հիւսիսէն հատեր Ռուբիկոն գետը եւ ըստ ընկալեալ սովորութեան՝ պետք է նախ զինաթափէր ու ցրուէր իր բանակը: Հռոմի ծերակոյտին այս կանխազգուշական քայլը կը միտէր զօրավարներու մէջ փարատելու պետական հարուած կատարելու ամէն պիտրծակ:

Յուլիոս Կեսար ջարգեց այդ որոշումը. ան զինեալ լեգէոնով մը անարգել անցաւ Ռուբիկոնը ու քայեց Հռոմի վրայ,– որ այն ատեն հանրապետութիւն մըն էր,– որովհետեւ, ինչպէս ըսինք, ան տարուած էր կայսերական երազներով: Այնպէս ալ ծայր առաւ քաղաքացիական պատերազմ մը՝ ընդմէջ Կեսարի եւ անոր հանրապետական հակառակորդներուն: Կեսար

յաջողեցաւ յաղթել ու դառնալ մենակալ (dictateur), տիրակալ (imperator), սակայն չհասցուց կայսր դառնալ ու կրել կայսերական թագը, որովհետեւ վրայ տուաւ իր կեանքը. ան 44 թուին Քա., մարտի 14-ին, սպաննուեցաւ Բրուտոսի ու անոր համախոհ դաւադիր ազգայնականներու ձեռքով:

Ասկէ յառաջացած է «Ռուբիկոնը անցնիլ» դարձուածքը, որ կը նշանակէ՝ օրէնքով դրուած ու հանրօրէն յարգուած արգելքի մը անտեսումը, որ կրնայ ընդհուպ մինչեւ մահ տանիլ:

Նոյն ծիրէն ներս Յուլիոս Կեսարին կը վերագրուի այլ խօսք մը, որ նոյնպէս դարձուածքի կարգ անցած է. երբ Կեսար իր անմիջական համախոհներուն յայտնեց Ռուբիկոնը զինուած անցնելու որոշումը, այս վերջինները իրեն նկատել տուին այն ծանր հետեւանքները, որոնց կրնար ենթարկուիլ ան. Կեսար պատասխանեց. «Կիճակը ձգուած է» (alea jacta est[1]):

Այս դարձուածքը հոմանիշ է անդառնալի ու ճակատագրական որոշումի:

Դարձեալ նոյն ծիրէն ներս՝ համաշխարհային դարձուածքի համբաւ կը վայելէ «Դո՛ւն ալ, Բրուտոս»-ը, որ եղաւ Կեսարի վերջին խօսքը՝ դաւադիրներու հարուածներուն տակ:

Բրուտոսը Կեսարին դէմ դաւ լարող խմբակի ղեկավարներէն էր: Արդ, ան սիրելին էր Կեսարին, նոյնիսկ կ'ըսուի, թէ Կեսար որդեգրած էր Բրուտոսը, որովհետեւ իր կինը ստերջ էր: Ուրեմն ծերակոյտէն հազիւ ելած էր Կեսար, երբ դաւադիր խմբակի անդամները մէկ առ մէկ մօտեցան ու դաշունահարեցին զինք. Կեսար տակաւին ոտքի էր, երբ վերջին պահուն տեսաւ Բրուտոսին մօտենալը՝ մերկ դաշոյնը ձեռքին: Ահա այս առիթով էր որ ան զարմացած տուաւ իր հարցումը՝ «Դո՛ւն ալ, Բրուտո՛ս»,– եւ հարուածը ստանալէ ետք ու տապալելէ առաջ հազիւ կրցաւ արտասանել. «Ուրեմն ինկի՛ր, Կեսար»:

Դո՛ւն ալ, Բրուտո՛ս-ը կը խորհրդանշէ բոլորովին անակնկալ,– եւ անշուշտ բացասական,– կամ վերաբերումը մէկուն, որմէ չէր սպասուէր նման բան:

***Սիզիփեան աշխատանք

Իր դաժանութեամբ, վայրագութեամբ ու աւազակաբարոյ վարքով հանրածանօթ՝ Կորնթոսի Սիզիփոս թագաւորը մահէն ետք, դժոխքի մէջ, դատա- >>>

[1] Այստեղ կը մէջբերենք սոյն դարձուածքին մէկ շատ գեղեցիկ կիրարկութիւնը, որ կը գտնենք Գ. Չոհրապի օրագրութեան մէջ. «Այն ուժը, որ գործերը մինչեւ հոս բերաւ, ծովային եւ ցամաքային ուժերը գերմանացոց յանձնեց, նեղուցները, բերդերը, փոխադրութիւնը, պարենաւորումը՝ ամբողջ օսմանեան կեանքը յանձնեց գերմաններուն,– չի կրնար այլեւս նահանջել. Alea jacta est» (Օրագրութիւն, 30 հոկտ. 1914): Ան կ'ակնարկէ այն շատ մեծ գրաւին, որ իթթիհատականները դրին Գերմանիոյ հետ զինակցութեան վրայ Ա. համաշխարհային պատերազմի նախօրէակին:

ԹԵՒԱԽՈՐ ԽՕՍՔԵՐ ԵՒ ԴԱՐՁՈՒԱԾՔՆԵՐ

»»» պարտուեցաւ յաւիտենապէս դէպի լեռան գագաթը հրելով բարձրացնելու ծանր ժայռ մը, որ ամէն անգամ տեղ հասած, ետ վար կը գլորեր:

Դարձուածքը կը խորհրդանշէ տաժանակիր, անվերջ, յուսահատեցնող ու ապարդիւն աշխատանքը:

Տեսնել նաեւ «դանայեան տակառ»-ը:

Ուշադրութիւն. պէտք չէ գլխազրել «սիզիփեան» եզրը:

***Սպանական դղեակ

Արաբները, անելի ճիշդը՝ մաւրերը, Սպանիան գրաւեցին 711 թուին ու այնտեղ իշխեցին մինչեւ 1492 թուականը: Բնիկները, սպառելով զանոնք դուրս քշելու իրենց բոլոր միջոցները ու չկարենալով արգիլել անոնց կեցութիւնը, քանդեցին իրենց բոլոր դղեակները եւ այլ կարգի հաստատուն շինութիւնները, որպէսզի մաւրերը չկարենան հաստատուիլ ու ապահովութիւն ունենալ: Այս միջոցառումը, ենթադրելի է, այնքան ալ արդիւնաւետ չէ եղած, քանի մաւրերը յաջողեցան այնքան երկար մնալ Սպանիոյ մէջ, որ քիչ կը մնար անցնելի Պիրենեան լեռնաշղթան ալ ու նուաճելի Ֆրանսան, եթէ Շառլ Մարտել թագաւորը պարտութեան չմատնէր զանոնք 732-ին:

Յամենայն դէպս մնաց սպանական «դղեակ դարձրուածքը», որ կը բնորոշէ անիրական, անկարելի եւ անիրագործելի իղծ մը, ցանկութիւն մը, ծրագիր մը:

«Սպանական դղեակ կառուցել» իր կարգին կը նշանակէ մշակել այնպիսի ծրագրեր, որոնք երբեք պիտի չիրականանան:

***Վերջին մոհիկան

Մոհիկանները հսիսամերիկեան բնիկ ցեղախումբ մըն էին. միւս բնիկներուն պէս, իրենք եւս երկար պայքարեցան եկուոր սպիտակներուն դէմ եւ անոնց պէս ալ ի վերջոյ պարտուեցան ու ենթարկուեցան Նոր աշխարհի օրէնքներուն: Ամերիկացի վիպասան մը՝ Ֆենիմոր Թուփըր, անցած դարուն գրեց վէպ մը, որ կը կոչուի «Վերջին մոհիկանը» (The Last of the Mohicans) եւ որուն մէջ կը նկարագրէ այս ցեղախումբին պատկանող վերջին կարմրամորթը, որ զէն ի ձեռին եւ առանց յուսահատելու պայքարեցաւ յանուն հայրենի հողին, իր ցեղին ինքնութեան ու ազատութեան. այդ պայքարին մէջ ալ զոհուեցաւ:

Այս վէպը այնքան գնահատուեցաւ, որ հետզհետէ թարգմանուեցաւ բազմաթիւ օտար լեզուներու, հրատարակուեցաւ մեծ տպաքանակներով ու յափշտակուեցաւ ընթերցողներէն: Անոր խորագիրն ալ դարձաւ համաշխարհային դարձուածք մը, որով կը բնորոշուի վսեմ ու նուիրական գաղափարի մը համար աննահանջ, բայց եւ առանձին պայքարողը, որ այլեւս հետեւորդներ չունի իրեն զինակից ու գաղափարակից[2]:

*** Քաւութեան Նոխազ

Նոխազը՝ այծին արուն է, որ ընդհանրապէս հօտին առջեւէն կ'երթայ ու կ'առաջնորդէ զայն: Իսկ «քաւութեան նոխազ» դարձուածքը ունի պատմական խոր անցեալ մը, որ կ'առնչուի հրեայ ժողովուրդին[3]:

Տարին անգամ մը իրեաները իրենց գործած մեղքերը կ'արձանագրէին մագաղաթի մը վրայ, զայն կը կապէին նոխազի մը վիզէն ու նոխազը որոշ արարողութեամբ կ'արձակէին դէպի անապատին խորերը, ուր այդ անասունը անօթի-ծարաւ նքթելով կը մահանար: Իրենց այս արարքով իրեաները կը հաւատային, որ հաւաքաբար քաւած կ'ըլլային իրենց մեղքերը. եւ ուրեմն զոհ գացող անասունը՝ **քաւութեան նոխազը**, իր կեանքի գնով կ'ապահովէր իրեաներուն մեղքերու թողութիւնը: Նոխազը, սակայն, այլապէս եւս կը ծառայէր հրեայ ժողովուրդի մեղքերու թողութեան, քանի որ Երուսաղէմի տաճարի սեղանին վրայ զոհուող մատաղցու այլազան անասուններուն մէջ յատուկ նախասիրութիւն կը տրուէր անոր:

«Քաւութեան նոխազ» դարձուածքը, ուրեմն, կրնայ խորհրդանշել որեւէ անհատ, հաւաքականութիւն, կազմակերպութիւն, որ կը ծառայէ ուրիշներու յանցանքի քաւութեան կամ զանազան մթին հարցերու ու հաշիւներու լուծումին, որուն մէջ ինք որեւէ շահ չունի: Քաւութեան մեծագոյն նոխազը, այսպէս ըսած, Աստուածորդին ինքն է, որ «վասն մեր՝ մարդկան ...չարչարեալ, խաչեալ, թաղեալ...»:

Իր յուշերուն մէջ անցած դարու անգլիացի մեծ դիւանագետ մը՝ Լոյդ ճորճը, կը պատմէ քաւութեան այլ նոխազի մը մասին, որ դարձաւ Հայաստանը Պերլինի վեհաժողովին, ուր զանազան պետութիւններ, յատկապէս Թուրքիան, իրենց հարցերը լուծեցին ի հաշիւ Հայկական հարցին ու բարենորոգութեանց: Իրենց շիլ հաշիւներով ու շահերով տարուած >>>

[2] Ա. Ծառուկեան, ակնարկելով իր ամերիկաբնակ մէկ բարեկամին՝ Կ. Չրբաշեանի օտար լեզուներու դէմ մղած պայքարին՝ ի պաշտպանութիւն հայերէնի, կը գրէ. «Օտար լեզուի դէմ ընդվզող **վերջին մոհիկանը**, որ աւանդ, մինակ է եւ մինակ պիտի մնայ» («Սփիւռքի տասնամեակները», էջ 91):

[3] Խորքին մէջ «քաւութեան նոխազ»-ի աւանդոյթը պատմականօրէն գոյութիւն ունեցած է այլ ժողովուրդներու բարբերուն մէջ եւս, մասնաւորաբար յոյներու, սակայն անոր աստուածաշնչական վկայութիւնը վկայութիւնը պատճառ դարձած է, որ ան ձեւով մը իւրացուի ու վերագրուի մասնաւորաբար հրեայ ժողովուրդին:

**ԹԵՒԱԻՐ ԽՕՍՔԵՐ ԵՒ
ԴԱՐՁՈՒԱԾՔՆԵՐ**

»»» պետություններու շարքին առաջին տեղը կը գրաւէր Անգլիան, որ իր «մատուցած ծառայութեան» փոխարէն Կիպրոսը նուէր ստացաւ սուլթան Զամիտէն:

*****Քրեական յանցանք**

«Քրեական» ածականին արմատն է **քրե**, որ է **քուրայ**: Սեմական բառ մըն է, որ կը նշանակէ «հալոց, բովք, մետաղ հալեցնելու վառարան» (Արմ.):

Անցեալին հանքավայրերուն կից կը հաստատէին նաեւ քուրան, տեղոյն վրայ հալեցնելու ու մշակելու համար ստացուած մետաղը: Այստեղ կը տիրէին կենցաղային շատ դաժան պայմաններ, որոնց ամենէն անտանելին անշուշտ բարձր ջերմաստիճանն էր, ուստի գրեթէ անկարելի կ'ըլլար հանքերու կամ անոնց քուրաներուն մէջ կամովին ծառայող բանուորներ գտնել: Եւ որովհետեւ տնտեսական շատ մեծ արժէք ունէին հանքերը, պետություններ սկսան դիմել բռնի աշխատողներու, որոնք գերիներն ու ծանր յանցագործներն էին:

Ահա այստեղէն է, որ հետզհետէ յառաջացան դարձուածքային գանազան բառակապակցութիւններ, ինչպէս՝ **քրեական յանցանք, քրեական պատիժ, քրեական յանցագործ, քրեական պատժաչափ** եւ այլն:

Իսկ ամբողջ հանքավայրը կը կոչուէր «քրեական մետաղք», երբեմն ալ միայն՝ «մետաղք», որ կ'ընկալուէր իբրեւ պատժավայր, տաժանավայր: Այս իմաստով ալ մեր մատենագրութեան մէջ կը գտնենք սապիսի արտայայտութիւններ. «Արտասահման եղեն ի **մետաղս** մշտնջենաւորս» («Աբսորուեցան մշտնջենական հանքավայրերը»): «Դարձցին ամենայն դատապարտեալք, որ ի քրեական **մետաղս** իցեն» (Թուրթ դաշանց. «Թող վերադառնան այն բոլոր դատապարտեալները, որոնք քրեական հանքավայրերը կը գտնուին»): «Դարձոյց ամենայն հարս սուրբս, որք յաղագս ուղղափառութեան արտասահմանեալ էին ի **մետաղս**» (Խորենացի. «Վերադարձուց այն բոլոր սուրբ հայրերը, որոնք ուղղափառութեան պատճառով աքսորուած էին հանքավայրերը»):

Ներկայիս **քրեական** եզրը (քրեական յանցանք, քրեական յանցագործ) այլեւս հանքին ու քուրային չ'առնչուի, այլ կը բնորոշէ յանցագործութեան այն տեսակը, որ բանտարկութեամբ պատժելի է միայն եւ որմէ կարելի չ'է խուսափիլ տուգանքով կամ այլ պատիժով:

Դարձուածքներու ժուժկալ գործածութիւնը, ինչպէս ըսինք, գեղեցիկ, պատկերաւոր ու տպաւորիչ կը դարձնէ մեր խօսքը. անոնց պատեհ ու տեղին մէջբերումը համ ու հոտ կու տայ գրութեան, պայմանաւ որ մէկ էջնոց յօդուածի մը մէջ չ'որս դարձուածք չգործածենք, ինչ որ չարաշահութեան ու ճապաղումի կը տանի մեր ոճը: Պէտք է մասնաւորաբար խուսափիլ բռնագրութենէ. պէտք չ'է խօսողը կամ գրողը ի՛նք փնտռէ դարձուածքը, այլ դարձուածքը պէտք է դառնայ գրողին ետեւէն: Եւ վերջապէս պարտինք յարգել տուեալ դարձուածքին տունն տուող պատ-

**ՍԻՍԻ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱՐԱՆԻ
ՎԵՐԱԴԱՐՁԻ ՊԱՅԱՆՑՔԸ
ԹՐԵԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ ՊԻՏԻ
ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԻ**

31 Յուլիսին, Պիքֆայայի (Լիբանան) Ս. Աստուածածին վանքին մէջ, Արամ Ա. կաթողիկոսին նախագահութեամբ տեղի ունեցաւ Սիսի կաթողիկոսարանի վերադարձի պահանջի իրաւական յանձնախումբին աշխատանքային հանդիպումը:

Յիշեալ դատին թղթածրարը գրեթէ իր վերջնական ձեւը ստացաւ եւ մանր յստակացումներէ ու յաւելումներէ ետք, առաւելագոյնը հոկտեմբերին պիտի ներկայացուի թրքական դատարան:

Յիշեցնենք, որ նոյն դատին թղթածրարը շուրջ երեք տարիներ առաջ ներկայացուած էր Թուրքիոյ Սահմանադրական դատարան, որ մերժած էր անոր քննութիւնը՝ ընդառաջելով արդարութեան նախարարութեան թելադրանքին: Ապա, նոյն թղթածրարը, շուրջ տարի մը ետք ներկայացուած էր Եւրոպայի մարդկային իրաւանց դատարան: Այս վերջինը եւս մերժած էր ընդունիլ դատը ու թելադրած՝ դիմել թրքական դատարան:

Իրաւական յանձնախումբին հայեցողութեամբ դատին քննութիւնը մերժող յիշեալ մօտեցումները ըստ էութեան առաւելաբար քաղաքական բնոյթ ունին: Ամեն պարագայի, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութիւնը որոշած է շարունակել իրաւական այս գործընթացը մինչեւ արդարութեան յաղթանակը եւ Սիսի կաթողիկոսարանին վերադարձը իր իրաւատիրոջ՝ հայ ժողովուրդին: ■

(ԱՍՊԱՐԷՉ)

մական պահին ու հոգեբանութեան շրջագիծը՝ փորձելով որոշ հանգիտութիւն դնել ադ շրջագիծին ու մեր խօսքին միջեւ: Այսպէս, օրինակի համար, թաղապետական այբօր հետապնդողի մը բերնին մէջ կարելի չ'է դնել Կեսարի՝ «վիճակը ձգուած է» խօսքը, ոչ ալ առօրեայ աննշան տաղտուկները կարելի է «դամկլետեսան սուր» անուանել: Ժողովին կամ դասապահին ուշացած տղէկը թոյլատրելի չ'է «վերջին մոհիկանը» կոչել: Նման անտեղի կամ անհամաչափ գործածութիւններ ոչ միայն չ'են նպաստեր մեր լեզուի ու ոճի գեղեցկութեան, այլեւ ծիծաղելի ու գաւելշտական կը դարձնեն գանոնք. անոնց հեղինակը նմանապէս: ■

Ա. Ե.

(Շարունակութիւն և վերջ)
(ԱՆՍՕՐ)

OBLIGATIONS D'ÉTAT POUR REMPLACER LA CHARITÉ?

Depuis son arrivée au pouvoir le 8 mai dernier, le Premier ministre Nikol Pashinyan affiche la volonté de son gouvernement de redynamiser les relations entre l'Arménie et la diaspora dans une logique de véritable collaboration et de partenariat et plus seulement dans un esprit de charité.

Babken Der Grigorian, né en Californie, conseiller économique et Vice-ministre de la diaspora, prône l'idée de l'émission par l'État d'«Obligations de la diaspora» pour financer le développement durable. C'est un modèle qu'Israël et l'Inde ont tous deux utilisé efficacement, mais il a eu moins de succès dans d'autres endroits, comme l'Éthiopie.

La mise en place de ce système est actuellement en cours et le gouvernement prévoit de publier une stratégie officielle d'ici la fin de l'année.

Amy Liebermann a réalisé une interview avec Babken Grigorian à ce sujet. Elle a été publiée sur www.devex.com le 21 août 2018.

Comment avez-vous élaboré le concept d'«Obligations de la diaspora» pour les Arméniens?

Nous avons une diaspora déjà très impliquée dans des œuvres de bienfaisance, mais l'objectif est d'optimiser des petits montants pour un impact financier beaucoup plus important. Les rendements de ces obligations d'État seront généralement inférieurs au taux du marché, mais resteront meilleurs que celui de l'argent placé sur un compte bancaire. C'est une situation gagnant-gagnant dans la mesure où le gouvernement aura également accès à des crédits moins chers sur le marché international, généralement en monnaie locale.

On propose à la diaspora d'utiliser l'argent destiné à la bienfaisance pour assumer le risque associé aux obligations en monnaie locale.

En général, les gouvernements utilisent cet argent pour des projets liés au développement. Dans notre cas, il sera utilisé pour les travaux liés aux ODD (objectifs de développement durable) mais aussi pour des projets de développement nationaux généraux.

Comment vous est venue l'idée des «Obligations de la diaspora» en tant qu'option susceptible de fonctionner pour l'Arménie en particulier?

Je mène des recherches sur le sujet depuis un moment, surtout parce que je suis Arménien de la diaspora. La relation avec la diaspora arménienne a toujours eu une composante financière et elle a toujours été basée sur la charité. J'ai commencé à penser comment cet argent pouvait être dépensé d'une manière plus efficace sur des projets de développement. C'est à partir de là que l'idée a fait un effet de boule de neige. Nous avons eu notre révolution [politique] et je me suis retrouvé dans cette position. C'est l'occasion idéale pour faire concrétiser cette idée, surtout que la révolution a été accueillie très favorablement dans la diaspora.

La diaspora peut être classée en deux grandes catégories: La diaspora traditionnelle et la nouvelle diaspora. La diaspora traditionnelle est composée des descendants des rescapés du génocide alors que la nouvelle diaspora comprend les personnes qui ont quitté l'Arménie depuis 1991. En termes d'impact économique, il existe un large éventail, mais la diaspora traditionnelle est mieux placée pour cela. Ses membres vivent dans leur pays d'accueil depuis plusieurs générations et ont bien réussi leur vie. Cependant, il existe des hommes d'affaires aisés dans la nouvelle diaspora qui feront partie de nos cibles.

Les membres de la diaspora arménienne soutiennent-ils principalement l'Arménie par des dons ou des transferts d'argent?

Les deux. La nouvelle diaspora est de manière générale plus axée sur les transferts d'argent alors que la diaspora traditionnelle s'est toujours orientée vers la charité et le bénévolat. Par exemple, le Fonds Arménie a organisé des téléthons annuels depuis 1994 et a recueilli environ 300 millions de dollars à ce jour. Bien que cela puisse paraître peu, nous savons que l'intention de bienfaisance existe déjà et notre but est de l'optimiser pour un pouvoir financier plus important.

Donc, l'idée est de transformer la charité en quelque chose de plus durable?

Oui, et il s'agit de passer du champ émotionnel à une relation plus rationnelle. Les contributions financières de la diaspora ne devraient pas être basées seulement sur un attachement émotionnel. Cela devrait avoir un sens sur le plan rationnel pour les deux parties afin d'être durable à long terme.

Combien le gouvernement espère-t-il que ces obligations pourraient générer?

Cela dépendra en fin de compte de la stratégie que nous allons adopter, mais à mon avis la première, et peut-être la deuxième émission sera un emprunt à courte échéance qui sera utilisé pour démontrer la viabilité de l'instrument et gagner la confiance de la diaspora.

J'aimerais que ces fonds puissent être utilisés pour financer des projets précis de développement >>>

LES TRADITIONS ARMÉNIENNES DE LA FABRICATION DE LA BIÈRE PRÉSENTÉES AU 5e FESTIVAL DE LA BIÈRE D'EREVAN

Le 5e Festival de la bière d'Erevan, organisé dans le cadre du projet d'événement «L'été à Erevan 2018», s'est déroulé le 18 août près du Lac des Cygnes. Le festival est consacré au 2800e anniversaire de la fondation de la capitale*.

Maria Baraghamyan, assistante du maire d'Erevan, coordinatrice du tourisme et directrice du festival, a assisté à la cérémonie d'ouverture officielle où elle a présenté l'histoire de la création de la fête de la bière. Baraghamyan a également mentionné que le nombre de participants au festival augmente chaque année, ce qui prouve que l'intérêt pour le projet augmente également.

«Au cours des cinq ou six dernières années, le tourisme de festival est devenu très populaire à Erevan, grâce à quoi de nombreux touristes se rendent à Erevan pour participer à ces événements. Le Festival de la bière d'Erevan vise également à présenter les traditions de la bière arménienne qui a une histoire de plusieurs milliers d'années et de permettre aux brasseurs arméniens de se réunir et de présenter leurs productions sur une seule plateforme. Le festival a certainement toutes les chances de devenir le meilleur de la région et d'amener plus de touristes à Erevan», a déclaré Mme Baraghamyan.

Le chef du département du tourisme de la municipalité d'Erevan Gevorg Orbelyan a parlé des travaux de mis en œuvre pour le développement du tourisme dans la ville et a déclaré que l'organisation de festivals est le meilleur moyen d'attirer les touristes qui préfèrent les loisirs actifs.

Les 20 pavillons du 5e festival ont présenté 10 entreprises de fabrication de bière exclusivement arméniennes. Les brasseries locales ont également participé au festival.

Les meilleures traditions de la bière arménienne ont été présentées au festival. En plus, des concours intéressants ont été organisés pour les visiteurs. Des chanteurs pop arméniens, le groupe de danse «Milen show-ballet» et l'orchestre «Alexandropol» ont également joué pour tous les visiteurs et participants du festival.

OBLIGATIONS D'ÉTAT POUR REMPLACER LA CHARITÉ?

»»» comme par exemple des centrales photovoltaïques. Enfin, je voudrais voir une émission annuelle d'«obligations de la diaspora» à plus long terme comme un soutien budgétaire plus général mais toujours destinées à des projets de développement - peut-être ne générant pas de revenus directs mais à fort effet multiplicateur pour assurer une croissance économique plus large.

Quelles sont les lacunes les plus importantes dans les travaux de développement de l'Arménie qui nécessitent davantage de soutien?

Cela va nous aider à progresser dans la mise en œuvre de nos ODD. C'est l'une des nécessités dans tous les projets que nous entreprenons.

L'argent finira par profiter aux infrastructures, à l'éducation et à l'énergie au départ. Mais il est important de définir les paramètres des types de projets que nous voulons réaliser et de ce que les ministères peuvent offrir. ■

(Traduit de l'anglais par Artzakank)

Les visiteurs du festival ont eu l'occasion de prendre des photos au pavillon créé par le photo-atelier Marshlian avec les personnages représentant l'ère Urartienne. Robert Hakobyan, membre de l'Union des philatélistes d'Arménie, a présenté une exposition thématique intéressante.

(www.yerevan2800.am)

(*) LA VILLE D'EREVAN A 2800 ANS

Cette année, la Ville d'Erevan fête ses 2800 ans. Les festivités auront lieu les 29 et 30 septembre.

Au 9ème siècle avant J-C sur le Plateau arménien dans le bassin du lac Van s'est formé le Royaume arménien de Van (d'Ararat), qui s'appelait Urartu, Biainili, dont le fondateur était le roi Aramé. Le Royaume de Van était l'une des puissances les plus développées de son époque. En 782 avant J-C, en 5ème année de son règne, le roi Argishti I fonda la ville-forteresse Erébouni, actuellement Erevan, qui devint l'un des plus importants centres administratifs et économiques du pays. La date exacte de la fondation d'Erébouni nous est connue grâce à une inscription en écriture cunéiforme parvenue jusqu'à nos jours : «Par la puissance du dieux Khaldi, Argishti, fils de Ménua, déclare: j'ai érigé cette forteresse, je l'ai nommée Erébouni pour que le pays Biainili soit puissant et fasse peur aux ennemis. Argishti déclare: la terre était déserte, et par la puissance du dieux Khaldi j'ai fait de grands travaux. Argishti, fils de Ménua, roi puissant, roi du pays Biainili, Maître de la ville Tushpa».

Le nom de la ville remonte à la période urartienne, à Erébouni. Selon l'urartologie «B» en urartien sonne comme «V» en arménien. C'est ainsi que le nom Erébouni a subi une transformation et devenu Erevan. ■

(Mairie d'Erevan)

ՕՁԵՐ, ՀՂՋԻԿՆԵՐ ՈՒ ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ՈՍԿՈՐՆԵՐ. ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ 3 ՆՈՐ ՔԱՐԱՆՁԱԲ ԵՆ ԳՏԵԼ

ՆԵՒԻ ԴԱՆԻԷԼԵԱՆ

Հայ և իտալացի քարանձաւագետների խումբը Հայաստանում նոր քարանձաւներ է բացայայտել: Արարատի մարզի Ուրծի լեռնաշղթայի և Սիւնիքի մարզի Սիսիանի տարածաշրջանի լեռներում տեսածը հիացրել է բազում քարանձաւներ տեսած մասնագետներին:

Իտալացի երկրաբան-քարանձաւագետ Ռոզարիո Ռուչերին, ով նախկինում արդէն այցելել էր Վայոց Ձորի Արենիի և Տաւուշի մի քանի քարանձաւներ, Արարատի ու Սիւնիքի լեռնային խոռոչներում բացայայտած հրաշքներով ուղղակի հիացած է:

«Մենք բաւական խորը քարանձաւներում եղանք, շատ հետաքրքիր *էնդեմիկ* կենդանական աշխարհի ներկայացուցիչների հանդիպեցինք: Մէկ այլ քարանձաւում էլ հրաբխային շատ հետաքրքիր միջավայր յայտնաբերեցինք, լաւայից ու մագմայից ստեղծուած մի ամբողջ քարանձաւ էր դա, որ հաւանաբար 2 մլն տարի առաջ էր առաջացել, հրաբխային հեղուկի հոսքի սառչելու հետևանքով», – ասաց Ռոզարիո Ռուչերին:

Թէ իրականում քանի տարեկան են նոր յայտնաբերուած քարանձաւները, առաջիկայում դեռ կը բացայայտեն հնագետները: Բայց արշաւը նախաձեռնած Քարանձաւագիտական կենտրոնի նախագահ Սամուէլ Շահինեանն արդէն իսկ համոզուած է՝ Սիսիանում յայտնաբերուած լաւային թունելն իր տեսակի մէջ մինչ օրս Հայաստանում բացայայտուածներից ամենամեծն է:

Քարանձաւներում մասնագետներին զարմացրել է նաև կենդանական աշխարհի առատութիւնն ու 10 տարում կատարուած փոփոխութիւնները: «Ուրծի լեռնաշղթայի այս քարանձաւ առաջին անգամ 1984թ.–ին ենք մտել, երկրորդ անգամ՝ 2008–ին, իսկ այս անգամը պարզապէս անհամեմատելի էր նախորդ անգամների հետ: Փոխուել էր կենդանական աշխարհը: Այնտեղ, ուր նախկինում աղաւնիներ էին, հիմա սերմնագոռաւներ են: Երևի աղաւնիների որսը շատ է տարածուած, նրանք ոչնչացուել էին», – պատմեց Սամուէլ Շահինեանը:

Շուրջ 10 տարուայ ընդմիջումներով իրականացրած հետազոտութիւնների տուեալները, գիտնականի խօսքով, հարուստ նիւթ են երկրաբանական, քարանձաւագիտական ուսումնասիրութիւններ անելու համար:

Արարատի մարզի մէկ այլ քարանձաւում էլ, որտեղ աւանդաբար չղջիկներ են բնակուում, դրանք թէև պահպանուել են, բայց այլևս իրենց քարանձաւի լիարժէք տերերը չեն: «Նախկինում քարանձաւի ներսում սառն էր, որովհետև արտաթորանքը քիչ էր, իսկ հիմա սարսափելի մեծ քանակի էր հասել: Ածխաթթու գազի առկայութիւնը քարանձաւում 4 անգամ շատ է, քան դրսի օդի մէջ: Յատկապէս կուտակուած արտաթորանքի բայթայման *սյրոնցէի* հետևանքով արձակուած ջերմութեան արդիւնքում քարանձաւում ջերմաստիճանը հասել էր +21-ի, որը անհաւանական է ցանկացած քարանձաւի համար: Իսկ Հայաստանի քարանձաւներում առաւելագոյնը 8-13 աստիճան է լինում: Դա հնարաւորութիւն էր տուել օձերին իրենց

համար լաւ միջավայր ստեղծել: Մենք արձանագրեցինք հէնց այն պահը, երբ օձը բռնել էր չղջիկին ու կոլ էր տալիս», – ասաց Շահինեանը:

Ուրծի լեռնաշղթայում յայտնաբերուած մի քարանձաւն էլ, Սամուէլ Շահինեանի համոզմամբ, արդէն շուրջ 80 տարի տարբեր արշաւախմբերի կողմից փնտռուած, բայց այդպէս էլ չգտնուած էր, այն 1940–ականներին յայտնաբերել էր խորհրդային յայտնի գիտնական Սերգէյ Դալի ղեկավարած արշաւախումբը:

«Վերջապէս մենք գտանք այն քարանձաւը, որի մասին ժամանակին գրել էր Սերգէյ Դալը: Այսօր մենք ունենք Դալի նկարագրութիւնն ու ներկայ փաստացի վիճակը, որը լուրջ հետազոտութիւնների հիմք կարող է դառնալ հնէաբանների համար», – ասաց Սամուէլ Շահինեանը՝ յաւելելով, որ այդ քարանձաւում կան նաև մարդկային ոսկորների մնացորդներ, որոնց մասին իր գրառումներում յայտնուած է խորհրդային գիտնականը:

Հայաստանեան արշաւներին մասնակցած իտալացի մասնագետները համոզուած են, որ նման հնարաւորութիւններով Հայաստանը կարող է զարգացնել քարանձաւագնացութիւնը, լեռնագնացութիւնը, հնագիտութիւնն ու քարանձաւագիտութիւնը, և դրանց միջոցով՝ զբօսաշրջութիւնը: «Կարծում եմ՝ Հայաստանը մեծ *շանսեր* ունի, յատկապէս՝ *էկոտուրիզմի* զարգացման համար: Ամենակարևորը Հայաստանի համար, նրա գեղեցիկ բնութիւնն է», – ասում է Ռոզարիո Ռուչերին:

Միևջրեռ նրա հայ գործընկերոջ՝ Սամուէլ Շահինեանի խօսքով Հայաստանի բազում քարանձաւներ, թէև բնութեան յուշարձաններ են հռչակուած, բայց պետական որևէ աջակցութիւն դրանց ուսումնասիրութեան համար չի տրամադրուում: *էկոտուրիզմի* զարգացման բազում ծրագրերն էլ մշտապէս շրջանցում են քարանձաւագնացութեան ոլորտը:

Հայաստանի քարանձաւագիտական կենտրոնը սեփական ու արտասահմանցի գործընկերների սուղ միջոցներով վերջին 3 տարում ավելի քան 6 արշաւ է իրականացրել՝ քարանձաւագիտական կենտրոնի 35 ամեակի առիթով յաջորդ տարի Հայաստանում նախանշուած *կոնֆերանսի* ընդառաջ, որին մասնակցելու են աշխարհի մի շարք երկրների այդ ոլորտի լաւագոյն մասնագետները:■

(armeniasputnik.am) Նկարը՝ Ռոզարիո Ռուչերիի

HYESTART CO-SIGNE UNE LETTRE OUVERTE AUX AUTORITÉS ARMÉNIENNES DEMANDANT PLUS DE DROITS LGBT EN ARMÉNIE

Suite à une agression perpétrée le 2 août à l'encontre de neuf personnes dont des militants LGBT, dans la province du Syunik, une lettre ouverte co-signée par des organisations et personnalités arméniennes à travers le monde a été adressée aux autorités arméniennes.

Ci-dessous la lettre ouverte à laquelle s'est associé Hystart (www.hystart.net).

Lettre au Premier ministre arménien, au ministre de l'Intérieur, au ministre de la Justice, au ministre des Affaires de la diaspora, aux partis politiques arméniens et aux organisations internationales arméniennes

L'agression récente perpétrée à l'encontre de neuf personnes, dont des militants LGBT, dans le village de Shurnukh, dans la province de Syunik en Arménie, s'inscrit dans un schéma inquiétant et persistant de haine et de discrimination à l'encontre de la communauté LGBT arménienne. Selon certaines informations, la police aurait ouvert une enquête, interrogé les victimes et détenu plusieurs agresseurs présumés le 3 août, les libérant le lendemain, mais n'a apparemment pas porté d'accusation contre quiconque. Il est par ailleurs inquiétant qu'au moins un député, Gevorg Petrosyan, du groupe parlementaire Tsarukyan, ait appelé à l'expulsion des personnes LGBT d'Arménie sur sa page Facebook. Si la déclaration du Bureau du Défenseur des droits de l'homme était opportune, elle n'est pas suffisante à elle seule.

La législation arménienne ne prévoit pas l'égalité des droits pour les personnes LGBT en Arménie (voir la déclaration d'Amnesty International). Elle n'interdit

pas la discrimination à l'encontre des personnes LGBT en matière d'emploi, de logement ou d'avantages sociaux, et ne sanctionne pas non plus les crimes de haine visant les personnes LGBT. Le nouveau gouvernement arménien a donné l'espoir à de nombreuses personnes dans le monde qu'il y aura une véritable réforme dans le pays pour régler les questions de transparence, d'équité et d'égalité. Les réformes dans le domaine LGBT doivent faire partie de cette promesse d'une nouvelle ère. Des justifications obsolètes et fausses fondées sur la "religion", la "culture" et les "valeurs" ne peuvent plus servir de paravents à la haine, à la violence et à l'intolérance à l'égard des personnes LGBT arméniennes.

Nous appelons donc le gouvernement arménien à :

- mettre en place un programme d'action et un calendrier pour une réforme législative accordant aux personnes LGBT en Arménie l'égalité devant la loi ;
- proposer un plan visant à promouvoir la tolérance et le respect des personnes LGBT dans l'ensemble de la société, notamment par le truchement de déclarations publiques et la mise en place d'un programme d'éducation publique ;
- condamner publiquement toutes les agressions contre les personnes LGBT et à s'engager également publiquement à enquêter et à punir les auteurs et à assurer la protection des personnes LGBT.

Nous appelons les partis politiques arméniens à exprimer clairement leur soutien à un tel programme d'action et à une telle réforme législative. Nous les appelons également à condamner publiquement les agressions visant la communauté LGBT. Chaque électeur arménien a le droit de connaître la position de chaque parti politique sur ces questions.

Nous appelons les organisations internationales arméniennes, y compris les églises arméniennes de toutes confessions, à exprimer clairement leur soutien à un tel programme d'action et à une telle réforme législative. Nous les appelons également à condamner les agressions dont sont victimes les membres de la communauté LGBT. Tous les Arméniens et toutes les Arméniennes qui, de par le monde, soutiennent ces organisations ont le droit de connaître leur position sur ces questions. ■

20 Août 2018

Tél. +41(0)22 785 01 85

15, ch. Pré-de-la-Fontaine
1217 MEYRIN
Fax +41(0)22 980 02 37
E-mail big-net@big-net.ch

www.big-net.ch

Nos destinations se
Arménie, Géorgie,
Iran, Kazakhstan,
Kirghizistan, Mongolie,
Ouzbékistan, Tadjikistan,
Turkmenistan

aratours
Osez la différence!

Site des Arsenaux 9, CP 65, Tribourg, Suisse.
Tél.: +41 26 322 7277

Koryun 7, 0625, Ervan, Arménie.
Tél.: +374 10 52 06 07

www.voyage-en-armenie.com
www.routa-da-la-soia.com

«ՄԵՐ ԱՌԱՋՆԱՅԵՐԹՈՒԹԻՒՆԸ ԼԻՆԵՆՈՒ Է ՅԱՅԵՐԷՆԻ ՇԱՅԵՐԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ» ԴԱԻԹ ԳԻՐՋԻՆԵԱԼ

Լեզուի պետական տեսչությունը վերակազմաւորուել է Լեզուի կոմիտէի: Եւ վերջին շրջանում ամենաքննարկուող թեմաներից է, թէ ի՞նչ ու ինչպէ՛ս կարող է անել կոմիտէն՝ հայերէնի շահերը պաշտպանելու, դիրքերը վերականգնելու համար: Հայոց լեզուի խընդիրների, լեզուաբարդաբանականութեան ու ոլորտի առաջնահերթությունների մասին է «Անկախ»-ը գրուցել ՀՀ ԿԳՆ լեզուի կոմիտէի նախագահ Դաւիթ ԳիրճիՆեանի հետ:

Պարո՞ն ԳիրճիՆեան, որպէս Լեզուի կոմիտէի նախագահ արդէն ծանոթացել էք ոլորտի խնդիրներին, հանրութեան եւ պետութեան ակնկալիքներին: Որո՞նք են լինելու առաջնահերթություններն առաջիկայ ժամանակահատուածի համար:

Ճիշդ նշեցիք, որ ակնկալիքներ ունեն պետությունը մի կողմից եւ հասարակությունը՝ միւս կողմից: Լեզուի հարցերը միշտ գտնուել են հասարակութեան ուշադրութեան կեդրոնում: Հեռուստատեսային լեզուական ցանկացած մեղանջման դեպքում բոլորը, չգիտես՝ ինչո՞ւ, մեղադրում էին լեզուի ոլորտը տնօրինող պետական մարմինին: Հիմա էլ է այդպէս: Դեռ մի ամիս չկայ, որ այս պաշտօնին եմ, բայց բազմաթիւ նամակներ ու զանգեր եմ ստանում, մարդկանց եմ հանդիպում, որոնք, օրինակ, հարցնում են՝ ինչո՞ւ այսինչ պաշտօնեան գրագետ հայերէնով չի խօսում, ինչո՞ւ պետք է դասագրքերն այսպիսին լինեն, հայոց լեզուի շտեմարանները հարկաւոր է փոխել եւ այլն: Սա նշանակում է, որ կուտակուած բազմաթիւ հարցեր կան: Ես չեմ ասում, որ այդ խնդիրները չեն լուծուել: Դրանք միշտ եղել են, կան եւ կը լինեն, որովհետեւ լեզուն կենդանի օրկանիզմ է, եւ մարդիկ, այդ թւում եւ՝ պաշտօնեաները, կարող են սխալուել: Ուղղակի յստակ ձօնեցում պետք է ունենանք, թէ մենք՝ իբրեւ պետական մարմին, ինչպէ՛ս ենք հետեւում օրէնքի այն դրոյթի կատարմանը, ըստ որի, Հայաստանի Հանրապետութեան պետական լեզուն հայերէնն է, պաշտօնական լեզուն՝ գրական հայերէնը: Ամէն ինչ բխում է այստեղից: Եթէ, օրինակ, հրապարակային գրուածքն օտարալեզու է, նշանակում է՝ հայերէնի շահերը ոտնահարուել են, եւ խախտողը պետք է պատասխան տայ: Եթէ նախկինում դրա «պատասխանը» տուգանքն էր, հիմա անելի շուտ պիտի փորձենք կանխարգելել սխալը: Պետք է հասնենք նրան, որ կամ օտարալեզու գրուածքի հեղինակը հայերէն ձեւաւորի այն, կամ համապատասխան պետական մարմինը չգրանցի օտար անունները: Դրա համար քայլեր պետք է արուեն: Դեռ մտածում ենք, թէ դա ի՞նչ ճանապարհով պետք է արուի: Խիստ կարեւոր է լեզուաբարդաչութիւնը, ինչպէս եւ՝ խախտումները, սխալները կանխելու ուղիներ գտնելը: Մեր առաջնահերթությունը լինելու է հայերէնի շահերի պաշտպանությունը:

Եթէ նախկինում տեսչությունը տուգանելու թէկուզ սահմանափակ հնարաւորություններ ուներ, ապա այժմ Լեզուի կոմիտէն նման գործառնոյթներ ընդհան-

որպէս չունի: Ձեր կարծիքով, դա կարո՞ղ է բացասաբար ազդել կառոյցի գործունեութեան արդիւնատուութեան վրայ:

Բայց պետությունը դա չի կարող բաց թողնել: Օրինակ՝ «Լեզուի մասին» օրէնքի դրոյթներից մէկն ասում է. «Հայաստանի Հանրապետութիւնում կրթութեան եւ դաստիարակութեան լեզուն հայերէնն է»: Մենք տեսնում ենք, որ նախկին ռուսական դպրոցների ցանցն այլեւս չկայ. Հայաստանում դպրոցները գերազանցապէս հայկական են՝ հայերէն ուսուցմամբ: Սակայն երբեմն լսում ենք, որ Հայաստանի որոշ քաղաքացիների երեխաներ սովորում են ոչ հայերէն ուսուցմամբ դպրոցներում կամ դասարաններում: Նախկինում լեզուի պետական տեսչությունը դրանով զբաղուել է: Լեզուի կոմիտէի աշխատանքի շեշտադրումներն են փոխուել՝ մասնակցել լեզուի բնագաւառում քաղաքականութեան մշակմանը եւ ապահովել այդ քաղաքականութեան իրականացումը, նաեւ ապահովել «Լեզուի մասին» օրէնքի պահանջների կատարումը եւ լեզուական քաղաքականութեան պետական ծրագրի իրականացումը: Մենք սրանք շատ ենք կարեւորում: Եթէ ճիշդ հիմքեր դնենք, կը խուսափենք զանգուածային խախտումներից, սխալներից, օտարամոլութեան ցցուն դրսեւորումներից:

Միևնեւ Լեզուի կոմիտէի ձեւաւորումը Լեզուի պետական տեսչութեան հասցէին մեղադրանքներ հնչեցին, թէ արդիւնքները բաւարարող չեն: Պարո՞ն ԳիրճիՆեան, մտավայրութիւն չունէ՞ք, որ սահմանափակ միջոցների եւ հնարաւորութիւնների պայմաններում կոմիտէն էլ կարող է գործունեութեան արդիւնատուութեան խնդիր ունենայ:

Պիտի ջանանք, որ այդպիսի կարծիք չձեւաւորուի: Մենք ապակինում ենք նաեւ հասարակութեան աջակցութեանը: Երբ խօսում ենք քարոզչութեան մասին, յոյս ունենք, որ հասարակական ճշումն էլ կը նպաստի, որ այս կամ այն ոլորտում խախտումները պակասեն: Մենք պետք է յստակեցնենք մեր ուղին, ճշդենք մարտավարութիւնը եւ տարբեր լծակներով փորձենք շտկել իրավիճակը: Պետությունը, ի >>>

«ՄԵՐ ԱՌԱՋՆԱՅԵՐԹՈՒԹԻՒՆԸ ԼԻՆԵՆՈՒ Է ՅԱՅԵՐԵՆԻ ՇԱՅԵՐԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ» ԴԱԻԹ ԳԻՐԶԻՆԵԱՆ

»»» վերջոյ, դա անելու բազմաթիւ հնարաւորութիւններ ու միջոցներ ունի:

Երկնայինները, օտարաբանութիւնները առումով, բաւականին ծանր վիճակ է ստեղծուած: Լեզուի կանոնարկման ուղղութեամբ ի՞նչ քայլեր էք ձեռնարկելու: Եւ քանի որ մեծ խնդիրներ կան այս ոլորտում, ձեր միջոցներով կարողանա՞յր՝ էք նման յայնածաւալ աշխատանք իրականացնել:

Մարդուժը կարելո՞ր է, այո՛: Կոմիտէն պէտք է ունենայ ուժեղ եւ բանիմաց աշխատակիցներ, որպէսզի կարողանանք ոլորտը տնօրինել: Ճիշդ էք, կուտակուած բազմաթիւ խնդիրներ կան: Յայերէնի բարձրագոյն խորհուրդը վերջին տարիներին չի գործել, եւ այդ անգործութեան հետեւանքները հիմա տեսանելի ու զգալի են: Յիմա պէտք է փորձենք բաց թողածը յաղթահարել կամ լրացնել: Նոր հասկացութիւնները, նոր երեւոյթները, առարկաները պէտք է անուններ ունենան: Դրանք, որպէս կանոն, օտար անուններ են ունենում, քանի որ դրսում են ստեղծուած: Յայերս պէտք է հասցնենք դրանց հայերէն համարժէքները ստեղծել: Այդ գործը, ի հարկէ, մենք չենք անում: Դրանով զբաղուողներ կան՝ տարբեր ոլորտների մասնագետներ, գիտահետազոտական հիմնարկներ եւ այլն: Սակայն կուտակուած նիւթը քննարկում եւ որոշում է կայացւում Յայերէնի բարձրագոյն խորհրդում, որը նախկինում կոչւում էր Տերմինաբանական կոմիտէ: Մեր կոմիտէի շրջանակներում պէտք է լինի այդպիսի մի խորհուրդ, որը յանձնարարականներ կը մշակի, թէ համարժէք բառերից որն է նախընտրելի, զուգաձեւութիւններից որն է յանձնարարելի, նրա գործածութեան ոլորտը որն է եւ այլն: Ել չեմ ասում, որ չլուծուած խնդիրներ ունենք, օրինակ՝ տառադարձութեան բնագաւառում: Եթէ նախկինում որպէս խորհրդային Միութեան մաս աշխարհին նայում էինք ռուսերէնի միջոցով, ապա Յայաստանը հիմա անկախ է, աշխարհը՝ բաց մեզ համար, մենք ուղղակի առնչութիւններ ունենք անգլերէնի, ֆրանսերէնի, արաբերէնի, պարսկերէնի եւ այլ լեզուների հետ: Ուստի տառադարձման խնդիրն առաջնային է դառնում: Օտար երկրի քաղաքացին Յայաստանի անձնագիր է ստանում, ինչպէ՞ս պէտք է տառադարձուեն նրա անունը, ազգանունը: Այս ոլորտում մենք շուտով քննարկումներ կը սկսենք շահագրգիռ կողմերի մասնակցութեամբ: Եւ կը փորձենք դա հասցնել ինչ-որ լուծման, որ այս հարցում միասնական մտեցում ունենանք: Սա կը լինի արդիւնք, որը պետութիւնը կը գնահատի:

Ճի՞շդ հասկացա՞յ Յայերէնի բարձրագոյն խորհրդի գործունեութիւնը կը դադարեցուի եւ նման խորհուրդ կը ստեղծուի կոմիտէի կազմում:

Կարծում եմ՝ նման բան կը լինի:

Պարո՞ն Գիւրջինեան, դուք Ֆէյսպուքում վարում էք «Յանուն մեր նետրդերի» շաբթը, որտեղ յաճախ հանդիպող սխալներին էք անդրադառնում: Կայ նաեւ

«Մայրենի լեզուի դասեր» խումբը, որը մի շարք հարցեր է պարզաբանում: Սակայն համակարգուած եւ առաւել ընդգրկուն աշխատանքի կարիք կայ: Յնարաւո՞ր է, որ կոմիտէն ստանձնի այդ գործառոյթը եւ համացանցում մի իւրօրինակ շտեմարան ստեղծի:

Այազայում նախատեսում ենք ունենալ կայք, որտեղ այդպիսի մի բաժին կը լինի, կը գտնուեն Տերմինաբանական կոմիտէի, Յայերէնի բարձրագոյն խորհրդի ընդունած որոշումները, ընդունուելիք որոշումների նախագծերը, կը լինի քննարկումների բաժին, որի միջոցով կ'իմանանք հասարակութեանը յուզող հարցերի մասին: Հասարակութեան հետ կապը չենք ուզում բաց թողնել, որովհետեւ մենք լուծում ենք հայերէն խօսող հասարակութեան խնդիրը: Մեր «Լեզուի կոմիտէ» Ֆէյսպուքեան էջը ժամանակակաւոր լուծում է՝ սահմանափակուած մէկ ընկերային ցանցի շրջանակներում: Տեսչութիւնը, դժբախտաբար, կայք չի ունեցել: Եթէ ունենար՝ կը վերակառուցէինք եւ կ'օգտագործէինք: Յիմա ստիպւած ենք նորը ստեղծելու մասին մտածել եւ պէտք է փորձենք այնպէս անել, որ հասարակութիւնը մեծապէս օգտուի դրանից:

Որպէս կանխարգելիչ միջոց՝ նշեցիք այն, որ քաղաքացին հայերէնը կարելո՞րի: Ինչպէ՞ս կարող ենք հասնել նրան, որ Յայաստանի շաբթային քաղաքացին յարգանք ու սեր ունենայ մեր լեզուի նկատմամբ:

Լեզուի նկատմամբ սերն ու յարգանքը յուզական բաժակաճառեր ասելով եւ ասմունքելով չեն ձեւաւորում: Մեր հեռուստաալիքները հայերէնին նուիրւած քանի՞ հաղորդում ունեն: Այնինչ պէ՞տք է լինէին ու տպաւորիչ լինէին: ՉԼՄ-ները մեծ դեր ունեն այս հարցում: Մենք այդ ոլորտը բաց ենք թողել եւ յետոյ հարցնում ենք, թէ ինչո՞ւ է այսպէս: 21-րդ դարում սոսկ տուգանելով յաջողութիւններ չենք գրանցի: Պիտի հասնենք նրան, որ Յայաստանի քաղաքացին գիտակցաբար օտարալեզու ցուցանակ չօգտագործի, պարզապէս նա ինքն իրեն դա պէտք չէ թոյլ տայ: Պէտք չէ յոյսը դնել, որ Լեզուի կոմիտէն մենակ կարող է այդ գործն անել: Ամէն քաղաքացի եւ պետական իւրաքանչիւր մարմին իր տեղում իր ներդրումը պէտք է ունենայ հայերէնի գերակայութիւնը երկրում ապահովելու եւ պետական լեզուի շահերը պաշտպանելու գործում: ■ («ԱՆԿԱՒ»)»

LE PATRIMOINE CHRÉTIEN, «MANNE» TOURISTIQUE POUR LA TURQUIE D'ERDOGAN

Mélinée LE PRIOL

L'archéologue italien Francesco d'Andria devant le tombeau de Philippe. / Sedicom-Diocèse de Lyon

Alors que la Turquie s'est longtemps montrée hostile à sa minorité chrétienne, elle cherche depuis une quinzaine d'années à valoriser son patrimoine religieux chrétien. Le pays espère ainsi attirer des touristes et améliorer son image auprès de la communauté internationale.

Témoins du temps, vestiges du passé, des pierres multiséculaires s'élèvent de nouveau à Laodicée (Laodikeia en turc). L'immense église byzantine édifiée vers 313 dans cette ville antique de l'ouest de la Turquie, ancienne capitale de la Phrygie romaine, et l'une des sept Églises de l'Apocalypse, a été excavée en 2010.

Huit ans et d'importants travaux de reconstruction plus tard, le visiteur déambule entre des piliers massifs, le long des onze niches semi-circulaires. Des infrastructures modernes (toit à l'ossature métallique, sol surélevé et transparent) protègent les superbes mosaïques qui ornent le sol. C'est entre ces murs que se serait tenu, au milieu du IVe siècle, le concile de Laodicée, au cours duquel fut notamment choisi le dimanche comme jour sacré pour les chrétiens.

Des visées économiques et politiques

Mais le sacré, justement, est aujourd'hui exclu des lieux : à l'entrée de l'édifice restauré se tient un étonnant panneau de signalisation dissuadant le visiteur d'y réciter des prières. «*L'église de Laodicée est un bâtiment archéologique*», précise la pancarte. De fait, nulle trace ici d'une communauté ecclésiale décimée par des décennies de guerres et de persécutions.

Ce sont pourtant l'État turc et la municipalité voisine de Denizli qui ont financé ce chantier d'un million d'euros, comme le rappelle Celal Şimşek, directeur de la mission archéologique turque chargée des travaux. «*Il y a une réelle volonté gouvernementale de valoriser ce patrimoine*», assure le scientifique, précisant qu'ils sont une quinzaine de professionnels

à travailler en continu ici depuis huit ans. Environ 60 000 touristes visiteraient chaque année les ruines antiques de Laodicée. Avant le coup d'État manqué de 2016, ils étaient même 300 000, dont deux tiers d'étrangers – russes notamment.

«*La première motivation de cette valorisation du patrimoine chrétien est d'ordre économique, avec les retombées du tourisme*», explique Bayram Balci, directeur de l'Institut français d'études anatoliennes. Ailleurs dans l'Ouest anatolien, des sites comme la maison de Marie à Éphèse ou le puits de saint Paul à Tarse sont, encore aujourd'hui, de hauts lieux de pèlerinage.

Le gouvernement veut améliorer son image

Pour Bayram Balci, des motivations scientifiques entrent aussi en ligne de compte, ainsi que politiques. «*Le gouvernement actuel, issu de l'islam politique, essaie d'améliorer son image auprès de l'Occident. Et paradoxalement, il fait beaucoup plus pour le patrimoine des minorités religieuses que le gouvernement précédent, qui était pourtant laïc.*» Vraisemblablement une manière pour Recep Tayyip Erdogan de régler ses comptes avec ses prédécesseurs, comme pour leur dire : «*Je suis plus démocrate que vous !*»

Le président turc n'a pas non plus manqué, lors de sa rencontre avec le pape à Rome en février 2018, de lui rappeler que la tombe de l'apôtre Philippe a récemment été exhumée sur son territoire, à Pamukkale (ancienne Hiérapolis). L'auteur de cette

découverte en 2011, l'archéologue italien Francesco d'Andria, masque difficilement son émotion quand il approche de ce vaste tombeau romain situé en contrebas du martyrium de l'apôtre – ce bâtiment octogonal était, lui, connu depuis longtemps. Conscient que l'intérêt du gouvernement pour ce site est «*économique, c'est tout*», l'archéologue rappelle qu'il n'y a plus le moindre chrétien à Pamukkale.

Des églises moins intéressantes détruites

«*La Turquie prend peu de risque à valoriser ce patrimoine dans des régions où elle sait que les chrétiens ne reviendront pas*, souligne le père dominicain Alberto Ambrosio, qui a vécu onze ans à Istanbul. Mais reconstruire des églises là où des syriaques vivaient encore il y a vingt ans, ce serait autre chose... »

»

**Nouvelle parution
LA SAGA DES ARMÉNIENS
DE L'ARARAT AUX CARPATES
Claude Mutafian
Éditions Les Belles lettres**

Parmi les nombreuses diasporas arméniennes, celle d'Europe carpatique est particulièrement méconnue. Pour diverses raisons, un processus d'assimilation était en cours chez ces Arméniens de Roumanie, d'Ukraine occidentale et de Pologne, mais depuis la chute des régimes communistes on assiste à une vague de «revendication d'arménité».

Parallèlement, un intérêt croissant pour les études arménologiques se fait sentir dans les milieux académiques et artistiques de ces pays. Il est donc temps de se pencher sur cette page d'Histoire: quand et pourquoi des communautés arméniennes se sont-elles installées dans cette région, quels itinéraires ont-elles suivis, quels rapports ont-elles eus avec les autres groupes ethniques, qu'ont-elles apporté aux cultures locales?

On a cherché à concilier deux exigences: la rigueur scientifique et une présentation attrayante. Pour la première, les affirmations sont systématiquement accompagnées, en note, de la référence des sources et éventuellement de compléments bibliographiques. Quant à la seconde, elle repose sur une iconographie abondante et de qualité. Ainsi, plutôt que de donner dans le texte les sources premières – inscriptions, pages manuscrites ou imprimées – on a, autant que possible, reproduit les originaux, parfois des merveilles de calligraphie, avec en légende leur traduction et les commentaires adéquats. Quant aux monuments, il est intéressant de comparer des photographies actuelles avec des vues ou des gravures anciennes. Des tableaux, des portraits, des miniatures, des objets d'art, des cartes historiques ou encore des monnaies ajoutent une touche d'authenticité et permettent de donner en légende des compléments utiles.

Mathématicien et historien, Claude Mutafian est professeur agrégé de mathématiques. Il a enseigné cette discipline à l'Université Paris XIII et dans diverses universités étrangère. Après la publication de plusieurs livres d'algèbre, il se consacre depuis 1980 à l'histoire, et plus spécialement aux relations de l'Arménie avec ses divers voisins au fil du temps. Docteur en histoire, il est l'auteur de plusieurs ouvrages sur l'histoire de ce pays.

**LE PATRIMOINE CHRÉTIEN,
«MANNE» TOURISTIQUE
POUR LA TURQUIE
D'ERDOGAN**

»»» Quant à Étienne Copeaux, spécialiste de la Turquie et auteur du blog Susam-Sokak, il n'hésite pas à parler d'une politique «résolument antichrétienne, en continu pendant cent ans». Selon lui, quand les églises n'ont pas d'intérêt architectural ni historique, «elles peuvent être détruites, laissées à l'abandon ou transformées en mosquées».

La Turquie, l'une des destinations les plus prisées au monde, a vu son tourisme évoluer depuis deux ou trois ans: moins de touristes européens et davantage de touristes des pays du Golfe, d'Arabie Saoudite et d'Iran. Les Russes, quant à eux, continuent d'y venir en masse.

Une église arménienne rouvre pour une cérémonie religieuse

L'église arménienne d'Aghtamar, édifée au Xe siècle et située sur une île du lac de Van (est de la Turquie), a accueilli le dimanche 9 septembre sa première cérémonie religieuse internationale, quatre ans après la dernière pour des raisons de sécurité.

Organisé par le Patriarcat arménien d'Istanbul, l'événement réjouit les autorités turques locales, qui espèrent voir se développer le tourisme dans la région de Van. Celle-ci, peuplée de nombreux Arméniens avant le génocide de 1915, est aujourd'hui vue par les professionnels du secteur comme «l'un des pôles du tourisme religieux en Turquie». ■ M.L. (La Croix)

**ՀԱՅՈՑ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ
ԹԱՆԳԱՐԱՆ-ՅԻՄՆԱՐԿԸ
ԱՍԻՈՅ ԼԱԻԿՈՅՆ
ԹԱՆԳԱՐԱՆՆԵՐԷՆ ՄԵԿՆ Է՝
ԸՍՏ TripAdvisor-ի**

Չբուաշրջիկներու մէջ տարածուած ուղեցոյց հանդիսացող ամերիկեան TripAdvisor կայքը Ասիոյ լաւագոյն 25 թանգարաններու ցանկին մէջ (Asia's top 25 travellers' choice list) ընդգրկած է Նաեւ Երեւանի մէջ Յայոց Ցեղասպանութեան թանգարան-հիմնարկը, կը հաղորդէ «Թերթ»-ը՝ վկայակոչելով dailyexcelsior.com-ը: Ան գրաւած է ցուցակի 9-րդ տեղը:

Վարկանիշի առաջատարներն են Վիեթնամի Եոշիմին քաղաքի պատերազմի զոհերուն Լուիբուած թանգարանը, Քամպուտիայի Ցեղասպանութեան զոհերուն Լուիբուած «Թուղսլէնկ» թանգարանը, որ կը գտնուի Փնոմպէն քաղաքին մէջ, եւ Չինաստանի Թերակոթ զինուորներու ու անոնց ձիրու թանգարանը:

Ցանկին մէջ տեղ գտած են Նաեւ Հնդկաստանի, Թայլանտի եւ Սինկափուրի մէջ գտնուող շարք մը թանգարաններ:

Յայոց Ցեղասպանութեան թանգարան-հիմնարկը բացուած է 1995 թուականին՝ Ծիծեռնակաբերդի յուշահամալիրի տարածքին:

**ՀԱՅՈՑ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ
ԹԱՆԳԱՐԱՆ-ՀԻՄՆԱՐԿԸ
ՀԱՄԱԼՐՈՒԵՑԱԲ ԱՅՆԹԱՊԻ
ՅԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ ՕԳՏԱ-
ԳՈՐԾՈՒԱԾ ԱՏՐՃԱՆԱԿՈՎ**

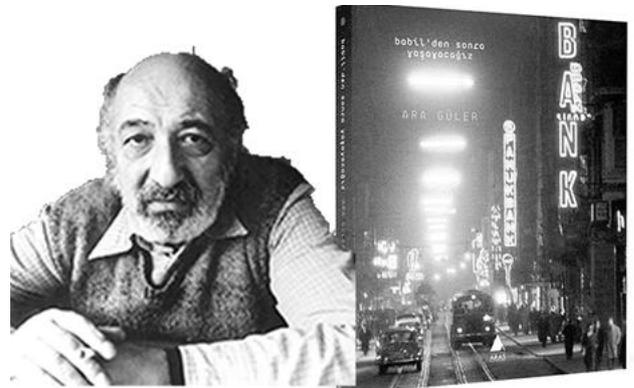
Այնթապի հերոսամարտի ընթացքին՝ 1920-ին օգտագործուած ատրճանակներէն մէկը Սուրիայէն հասած է Հայաստան ու իր տեղը գտած՝ Հայոց Տեղասպանութեան թանգարան-հիմնարկէին մէջ: Չայն թանգարան-հիմնարկին նուիրած է ատրճանակի տիրոջ՝ Գրիգոր Բարսեղեանի թոռը՝ սուրիահայ հայրենադարձ ճորճ Բարսեղեանը:

«Արմենկիրես»-ի հաղորդմամբ՝ Օգոստոս 29-ին կայացաւ նուիրատուութեան արարողութիւնը: «Ատրճանակը պատկանած է իմ մեծ հօրը՝ Գրիգոր Բարսեղեանին: Ան զայն օգտագործած է Այնթապի հերոսամարտի ընթացքին, յետոյ, երբ Սուրիա գաղթած է իր հետ տարած: Պապս ու հայրս անոր մասին շատ պատմութիւններ պատմած են: Այս ատրճանակին տեղը Հայաստանն է, յատկապէս Հայոց Տեղասպանութեան թանգարան-հիմնարկը, քանի որ, մենք կը հաւատանք, որ Տեղասպանութիւնը վերապրածներու հոգիները կը գտնուին այս յուշահամալիրին մէջ», - ըսած է ճորճ Բարսեղեան:

Ատրճանակը 1877-ի արտադրութիւն է: Մինչ տեղափոխումը, ատրճանակը գտնուած է ճորճ Բարսեղեանի տունը՝ Դամասկոս: Յետոյ ճորճը զէնքը յանձնած է Սուրիոյ մէջ Հայաստանի դեսպանութիւն՝ զայն Հայաստան հասցնելու մտադրութեամբ: Տեղափոխման հարցերը լուծուած են մօտ 4 տարուան ընթացքին: Սուրիոյ մէջ Հայաստանի դեսպան Արշակ Փօլատեանի ջանքերով ու օգնութեամբ կրցած են արտօնութիւն ստանալ եւ զայն բերել: Դեսպան Փօլատեան յիշեց՝ այս զէնքը իրենց փոխանցած են սուրիական պատերազմի ժամանակ:

«Դժբախտաբար նաեւ պատերազմական պայմաններու պատճառով դժուարութիւններ յառաջացան տեղափոխման համար: Միայն վերջերս սուրիացի պաշտօնեաներու դիմելէ ետք կրցանք զայն փոխադրել Հայաստան», - ըսաւ դեսպանը ու իր խորին երախտագիտութիւնը յայտնեց սուրիական իշխանութիւններուն:

**LE PREMIER LIVRE D'ARA
GÜLER DE NOUVELLES ET
DE PHOTOGRAPHIES
EN 3 LANGUES**

Les Éditions Aras viennent de publier «Nous vivons après Babylone», le premier livre d'Ara Güler, photographe turc d'origine arménienne mondialement connu, livre qui rassemble des nouvelles écrites à ses débuts et ses premières photographies.

Âgé de 90 ans, il est considéré comme le représentant le plus important de la photographie créative en Turquie, mais est relativement inconnu comme écrivain.

«Cette nouvelle édition de trois volumes publiés simultanément en turc, en arménien et en anglais rassemble la production visuelle de Güler et ses textes pour former un « album photo-nouvelle ».

Güler pense que ses nouvelles des premières années jouent un rôle important dans sa capacité à capturer des moments significatifs et à les combiner dans un récit et décrit ces 13 nouvelles comme une sorte de photographie. Il ne fait aucun doute que Güler est un homme du monde visuel et que « Nous vivons après Babylone » en est la preuve.

La municipalité d'Istanbul a approuvé une proposition visant à renommer la rue Tosbaga du quartier de Beyoglu en l'honneur de Güler. Surnommé «l'œil d'Istanbul», Güler a vécu dans cette rue pendant de nombreuses années et y conserve toujours son atelier. ■

(Abaka News)

ՀՀ սփիւռքի նախարար Մխիթար Հայրապետեան ատրճանակի մասին իմացած է անձամբ ճորճ Բարսեղեանէն՝ մէկ ամիս առաջ: Նախարարութիւնը կազմակերպած է յանձնման արարողութիւնը: «Այս ատրճանակը պատմական մեծ նշանակութիւն ունի: Այս լոկ զէնք չէ, անիկա կը խորհրդանշէ ծանր կացութեան մէջ գտնուող հայի ոգիի, կամքի ուժը, միասնականութիւնը», - ըսաւ նախարար Հայրապետեան:

Յանձնման արարողութեան ներկայ էր նաեւ Հայաստանի մէջ Սուրիոյ դեսպան Մոհամմետ հաջ Իպրահիմը: ■

(ԵՌԱԳՈՅՆ)

COMMUNICATIONS

MARIAGE

Aline Ballman et Vatché Garibian ont célébré leur mariage le 18 août 2018 à Genève.

Toutes nos félicitations aux jeunes mariés.

DÉCÈS

Mme Sirpuhi Trachsler Kurkdjian née Nalciyan, survenu le 29 juillet 2018 à Genève.

Toutes nos condoléances à sa famille.

DONS

Pour l'Ecole Topalian

Don anonyme CHF 50.-

Pour le repos de l'âme de M. Jacques Gabrache

Pour la Fondation Armenia - compte Réverbères de la mémoire:

Dr et Mme Soghomom Setyan CHF 500.-

Rectificatif: Un malentendu s'est glissé dans la liste des donateurs pour les Réverbères, "en mémoire de Jacques Gabrache" dans notre édition précédente. En effet, le montant de CHF 20.- provenant de M. A. Keucheyan était en fait une offrande à l'église pour les bougies et ne correspond pas aux montants donnés par des membres de la famille Keucheyan pour les Réverbères.

Pour le repos de l'âme de Mme Sirpuhi Trachsler Kurkdjian

Pour la troupe de danse Sanahin

- M. & Mme Alexan Keucheyan CHF 200.-
 - Dr. & Mme Soghomom Setyan CHF 100.-
 - Ani et Raffi Garibian CHF 100.-
 - Association Artzakank-Echo CHF 200.-
 - Mme Anahid Mesdjian CHF 100.-
 - Mme Guelhanim Yildiz-Horata CHF 100.-
 - Famille Simsar CHF 200.-
 - R.P. & D.M. Schweitzer CHF 200.-
 - Sima Papasian & Kayiané Topal CHF 120.-
 - Suzanne Daniel Sahakian CHF 50.-
 - Ski-Club International de Genève CHF 300.-
 - Anne et François Vittori CHF 100.-
 - Meda & Nejdeh Khachatourian CHF 150.-
 - Union Arménienne de Suisse CHF 200.-
 - Mme Annie Mesrobian CHF 200.-
 - Arminé & Simon Tavitian & Violette CHF 200.-
 - Breguet-Safarian
 - Famille Camusian € 200.-
 - Famille Tatarian € 200.-
 - Christine & Jean-Pierre Sedef € 2'820.-
- (Don pour l'achat de costumes)

IMPORTANT!

Dernier délai pour l'envoi d'articles et de communications à publier dans notre prochain numéro:

15 octobre 2018

En cas de retard, veuillez prendre contact avec la rédaction **AVANT** cette date.

RENDEZ-VOUS

Tous les mercredis: (du calendrier scolaire genevois): de 10h00 à 16h15, cours de l'Ecole Topalian dans les locaux de la Fondation Topalian (à côté de l'Eglise, 64, route de Troinex) pour tous les enfants de 4 à 12 ans, débutants ou avancés. Le repas de midi et le goûter sont servis sur place. Bus de ramassage scolaire à disposition le matin et le soir.

Renseignements: ecole.topalian@centre-armenien-geneve.ch

Tous les mercredis: (du calendrier scolaire genevois): Cours de l'Ecole de danse SANAHIN de l'UAS au Centre Arménien de Genève: de 16h15 à 21h15 selon les niveaux. Informations: christinesedef@hotmail.com

Tous les mercredi: de 09h00 à 12h00, la bibliothèque Saint Grégoire l'Illuminateur du Centre Arménien est ouvert au public. Renseignements: bibliotheque@centre-armenien-geneve.ch

Messes arméniennes en Suisse alémanique et à Neuchâtel

Date	Heure	Lieu	Adresse
21.10.2018	14 30	Röm. Kath. Kirche	8600 Dübendorf ZH
28.10.2018	14 30	Kath. Kirche Nussbaumen	5415 Baden AG
18.11.2018	15 00	Eglise St. Pierre Cornaux	2087 Cornaux NE

www.armenische-kirche.ch
Pfr.ShnorkTchekidjian Tel: 079/704 74 87

REMERCIEMENTS

L'équipe du journal *Artzakank-Echo* remercie chaleureusement les fidèles annonceurs, les membres cotisants (souvent généreux) et les chers donateurs de leur soutien permettant la parution ininterrompue du journal depuis plus de 31 ans. Un grand merci également à toutes les personnes qui écrivent des articles et ainsi contribuent au succès d'*Artzakank*.

ՀՆՈՐՅԱԿԱԼԻՔ

Արձագանգ երկամսեայի խմբագրական կազմը իր խորին երախտագիտութիւնը կը յայտնէ բոլոր անոնց որոնք իրենց ծանուցումներով, նուիրատւութիւններով եւ առատաձեռն անդամավճարներով կ'ապահովեն թերթին անխափան լոյս ընծայումը աւելի քան 31 տարիներէ ի վեր: Վարչութիւնը շնորհակալութիւն կը յայտնէ նաեւ բոլոր այն անձերուն որոնք իրենց յօդուածներով կը սատարեն թերթին յաջողութեան:

ATTENTION A NOS LECTEURS/LECTRICES

Si vous n'avez pas encore réglé vos cotisations 2018 (pour les numéros de novembre/décembre 2017 à septembre/octobre 2018), nous vous remercions de le faire rapidement afin de nous épargner des frais de rappel.

L'équipe d'Artzakank

ԺԸՆԵՒ ԵՒ ԼԵՄԱՆ ՇՐՋԱՆԻ
ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ
ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

PAROISSE DE GENEVE
REGION LEMANIQUE
SAINT-HAGOP
EGLISE APOSTOLIQUE
ARMENIENNE

Տ Օ Ն Ա Ց Ո Յ Ց
ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ
Ս. ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ - ՆՈՅԵՄԲԵՐ 2018

ՀԱՐԱԹ 13 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ - ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՀԱՑ ՎԱՐԴԱՊԵՏԱՑՆ ՄԵՐՈՑ՝ ՏՕՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՒ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ:

ՀԱՐԱԹ 20 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ - ՍՐԲՈՑ ԱԻԵՏԱՐԱՆՀԱՑՆՆԻ՝ ՄԱՏԹԵՈՍԻ, ՄԱՐԿՈՍԻ, ՂՈՒԿԱՍՈՒ ԵՒ ՅՈԿՅԱՆՆՈՒ:

ԿԻՐԱԿԻ 28 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ - ՏՕՆ ԳԻԻՏ ԽԱՉԻ:

ՀԱՐԱԹ 3 ՆՈՅԵՄԲԵՐ - ՏՕՆ ԱՄԵՆԱՅՆ ՍՐԲՈՑ՝ ՀՆՈՑ ԵՒ ՆՈՐՈՑ, ՅԱՅՏԻՑ ԵՒ ԱՆՅԱՅՏԻՑ:

ՀԱՐԱԹ 10 ՆՈՅԵՄԲԵՐ - ՍՐԲՈՑ ՀՐԵՇՏԱԿԱՊԵՏԱՑՆՆԻ՝ ԳԱԲՐԻԷԼԻ ԵՒ ՄԻՔԱՅԵԼԻ ԵՒ ԱՄԵՆԱՅՆ ԵՐԿՆԱՅԻՆ ՉՕՐԱՑՆ:

ՀՈՐԵԶՀԱՐԹԻ 21 ՆՈՅԵՄԲԵՐ - ԸՆԾԱՅՈՒՄՆ Ս. ԱՍՏՈՒԾԱԾՆԻ՝ ԵՐԻՑ ԱՍԱՑ Ի ՏԱՃԱՐՆ:

ՀԱՐԱԹ 24 ՆՈՅԵՄԲԵՐ - ՍՈՒՐԲ ԳՐԻԳՈՐԻ ՍՔԱՆՉԵԼԱԳՈՐԾԻՆ ԵՒ ՆԻԿՈՂԱՅՈՍԻ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻՆ:

ԿԻՐԱԿԻ 25 ՆՈՅԵՄԲԵՐ - ՅԻՄՆԱԿԱՑ ՊԱՅՔ:

Ս. ԱՍՏՈՒԾԱԾՆԻ ՎԵՐԱՓՈՒՄԱՆ
ՏՕՆԸ ԵՒ ԽԱՂՈՐՈՅՆԷՔ

Կիրակի 12 օգոստոս 2018-ին, ժնեկի Ս. Յակոբ մայր եկեղեցւոյ մէջ մատուցուեցաւ տարուան 4-րորդ տաղաւարի սուրբ եւ անմահ պատարագը, ձեռամբ Առաջնորդական Տեղապահ՝ Հոգ. Տ. Գուսան Վարդապետ Ալճանեանի: Պատարագի աւարտին եկեղեցւոյ բակին մէջ, մեծ թիւով հաւատացեալներու ներկայութեան Տեղապահ Հայր Սուրբը կատարեց խաղողօրինեքի մասնաւոր արարողութիւնը: Արարողութեան ընթացքին Հայր Սուրբը աշխարհաբարով կարդաց Ս. Ներսէս Շնորհալի հայրապետին կողմէ գրուած աղօթքը խաղողօրինեքի առթիւ: Ներկաները աւարտին ճաշակեցին օրհնուած խաղողի ողկոյզներէն:

Ս. ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐԸ
ՊՍԱԿ ԿԱՍ ԱՄՈՒՄՆՈՒԹԻՆ

Պսակը սիրոյ եւ հաւատարմութեան ուխտն է: Պսակը եօթը խորհուրդներէն մէկն է, որու սկիզբը դրուեցաւ դրախտի մէջ: Աստուած օրհնելով անոնց ըսաւ, Աճեցէք եւ բազմացէք (Ճննդոց):

Եկեղեցւոյ մէջ պսակի խորհուրդի ժամանակ այր ու կին քահանայի աղօթքով եւ օրհնութեամբ, ընտանիք կազմելու նպատակով կը միաւորուին եւ կը ստանան Ս. Հոգիի շնորհքը, զաւակներ ունենալու եւ զանոնք քրիստոնէական ոգիով դաստիարակելու ակնկալիքով: Պսակի նպատակը ոչ միայն որդեճնութիւնն է այլեւ հոգեւոր մարմնական միաւորութիւն, երբ մէկը միւսին փոխադարձօրէն կը լրացնեն ու կ'օգնեն: Եկեղեցին հետեւեալ պայմանները կ'առաջարկէ երիտասարդ զոյգերուն որպէսզի անոնք կարենան առողջ ու ամուր ընտանիք կազմել:

- 1- Ֆիզիքական եւ մտաւոր առողջութիւն:
- 2- Հափառութեան տարիք:
- 3- Կանոնական հասունութիւն, այսինքն ազգականներ պէտք չէ ըլլան:
- 4- Փոխադարձ համաձայնութիւն ու սեր:
- 5- Նոյն կրօնին եւ նոյն եկեղեցիին պատկանիլը պարտադիր է. օտարականը կամ ոչ քրիստոնէան եթէ կ'ուզէ պսակուիլ հայ եկեղեցւոյ զաւակի հետ, պէտք է մկրտուի, դրոշմուի, հաղորդուի եւ ապա կը պսակուի: Բողոքական եկեղեցւոյ պատկանողը պէտք է դրոշմուի եթէ մկրտուած է եւ ապա կատարել պսակի խորհուրդը:

Պսակադրութեան ընթացքին մատակնները որոնք կը դրուին փեսային ու հարսին մատնին կը խորհրդանշէ անոնց միութեան անխախտելիութիւնը, Իսկ վառուող մոմերը հոգեւոր ուրախութեան եւ աստուածատուր շնորհքի:

Պսակը կրկնելի է երբ ամուսիններէն մէկը կը մահանայ. եկեղեցին կ'արտօնէ երկրորդ ամուսնութիւնը. երրորդ պսակը անթոյլատրելի է: Պսակը անվաւեր է երբ գաղտնի կը կատարուի, բռնութեամբ կը պարտադրուի ու երբ պսակուողը արդէն օրհնաւոր ամուսին ունի: Հայ եկեղեցին պսակը անբակտելի համարելով հանդերձ ամուսնալուծութիւնը կը թոյլատրէ՝ պոռնկութեան պարագային, երբ ամուսիններէն մէկը եօթը տարի անհետ կը բացակայի տունէն, վարակիչ եւ այլ լուրջ հիւանդութեան պարագային:

Պատրաստեց Տէր Գուսան Վրդ. Ալճանեան

ԹՕՓԱԼԵԱՆ ԴՊՐՈՑ
ECOLE TOPALIAN

Fondation Hagop D.Topalian: Route de Troinex 64, CH-1256 Troinex (Genève)
 ecole.topalian@centre-armenien-geneve.ch; www.centre-armenien-geneve.ch
 Réalisation Maral Wurry

No. 38

**Ecole Topalian : La rentrée a eu lieu
 le mercredi 12 septembre 2018 à 10h**

Fondée selon les vœux et la devise de Monsieur Hagop Topalian «Hay Abrink» (vivons arméniens), depuis plus de 20 ans de son existence l'école fait de son mieux afin de transmettre la langue, la culture et l'histoire arméniennes. L'école a beaucoup misé sur les nouvelles technologies : avec des ordinateurs, des Ipads et des programmes pédagogiques riches et attractifs. Des générations d'élèves l'ont fréquentée, des amitiés se sont construites. Mais, ce qui fait la force de l'école Topalian, c'est son équipe enseignante, toujours fidèle, et dévouée.

Les fêtes et évènements traditionnels de l'école:

L'Arbre de Noël à l'Ambassade d'Arménie / Հայաստանի Հանրապետության դեսպանատուն

Les anniversaires / Տարեդարձեր

Saint Hagop / Noël - Սուրբ Յակոբ/Կաղանկ

Carnaval / Բարեկենսական

Daratekhig / Տառաթխիկ

Fête de fin d'année / Տարեվերջի հանդես

**Թօփալեան դպրոցի վերամուտը տեղի
 ունեցաւ 12 Սեպտեմբեր 2018-ին**

Ժամը 10-Էն սկսեալ ուսուցչուհիները մեծ սիրով դիմաւորեցին աշակերտները:
 Դպրոց կրնան յաճախել համայնքի 3-Էն միկջել 12 տարեկան բոլոր երեխաները:
 Արձանագրութիւնը՝ տեղոյն վրայ:

L'école Topalian est ouverte à tous les enfants de la communauté en âge d'être scolarisés. Il est important de rappeler que les enfants qui commencent l'école dès leur tendre âge ont des facilités d'apprentissage et maîtrisent plus rapidement la langue.

Alors chers parents, n'hésitez plus et inscrivez vos enfants en écrivant à ecole.topalian@centre-armenien-geneve.ch

Ջուիդերահայ Միուրթիւն Union Arménienne de Suisse

Sirpuhi Kouyrig, Sirpuhi Tantig, Suzi Djan,

Tu es venue d'Istanbul avec tes deux fils Norayr et Zaré et à force de travail et d'amour, tu as construit ta famille avec tes petits-enfants: Mauryne, Cindy, Janyce, Christophe, Sasha, et tes arrières petites-filles: Jeanne et Edith, entourée de l'amour de tes belles filles Rose et Maryline.

Depuis plus de 50 ans tu as aidé et participé aux associations suisses comme le ski-club, les aînés, la natation, les conférences du lundi.

Tu as aidé tant de familles réfugiées politiques.

Tu as élevé Berç, le fils de ton amie d'enfance.

Ton église que tu aimais tant, où tu allais te recueillir chaque dimanche, allumer un cierge et prier puis tu visitais les personnes seules et malades.

Tu n'as pas ménagé ta peine en cousant sans relâche, jour et nuit, bénévolement, après s'être énervée sur un modèle de costume, après des fous rires pour créer les costumes de l'école de danse.

Tu as donné ton matériel, tes outils, tes tissus, ton savoir-faire et ton temps pour cette école de danse.

Tu as aimé tous ces enfants qui venaient t'embrasser et caresser ton chien Arthur.

Tes enfants ont suivi ton chemin de partage en demandant, pour toi, en guise de fleurs, des dons à ton école de danse.

Tu as vécu tant de choses, tu en avais tellement à raconter mais tu préférais agir pour le bien d'autrui.

Tu es un exemple pour chacun de nous, tu as dit ce que tu pensais, tu étais bien connue pour ton franc-parler...

Tu as agi sans te ménager, pour aider et encourager chacun.

Lorsqu'on te disait certains profitaient de toi, tu répondais les larmes aux yeux : « hélal ellah ! »

Tu nous as appris à donner, même si tu as été parfois déçue.

Jusqu'à l'épuisement tu as voulu terminer ta mission de don, de sacrifice.

Nous perdons avec Sirpuhi, Suzi, une grande dame.

A tes chers enfants, tes arrières et petits-enfants et à toute ta famille nous présentons toutes nos condoléances.

Asdvadz Hokit Loussavoré.

Repose en Paix Sirpuhi Djan.

Christine Sedef